

ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА
НА “БЕСТТЕХНИКА ТМ – РАДОМИР” ПАД
гр. РАДОМИР

ПРЕЗ 2008 год.

Съдържание:

№	Глава	Страница
1	Приходи и произведена продукция	2
2	Разходи	5
3	Финансови резултати	6
4	Осигуровки и данъци	6
5	Балансови показатели	7
6	Парични потоци	11
7	Основни икономически показатели за финансов анализ	12
8	Анализ на взаимоотношенията с клиенти и доставчици и на икономическите резултати	16
9	Основен капитал	18
10	Персонал, производителност и заплащане	18
11	Професионално обучение и повишаване на квалификацията	22
12	Подържане на здравословни и безопасни условия на труд	22
13	Удовлетвореност от труда сред работниците и служителите	24
14	Екология и опазване на околната среда	25
15	Инвестиционна дейност	26
16	Качество на произвежданата продукция	27
17	Просрочени вземания и задължения и събирането им по съдебен ред	30
18	Увеличаване на кредитната експозиция	31
19	Дейност в областта на научните изследвания и проучвания	32
20	Движение на акциите	32
21	Развитие на предприятието през последните шест години	33
22	Предвиждано развитие на предприятието през 2009 година	37
23	Предвиждано развитие на предприятието през периода 2009г. ÷ 2016г.	40
24	Изпълнение на програмата за прилагане на международно признатите стандарти за добро корпоративно управление	42
25	Важни събития, настъпили след годишното счетоводно приключване	46
26	Заключение	46

Настоящият доклад обхваща дейността на “Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД, гр. Радомир през периода януари - декември 2008 година. Съдържанието на доклада е съобразено с условията на чл. 100о, ал. 4, т. 2 от Закона за публичното предлагане на ценни книжа и в чл.33 от Наредба №2 от 17.09.2003 г. за проспектите при публично предлагане и допускане до търговия на регулиран пазар на ценни книжа и за разкриването на информация от публичните дружества и другите емитенти на ценни книжа, както и Приложение №10 към същата наредба.

1. Приходи и произведена продукция

През отчетния период дружеството реализира приходи от продажби на промишлена продукция, приходи от продажби на неоперативни материални активи, приходи от наеми, приходи от продажби на технологични отпадъци, провизии за неизползван платен отпуск (осчетоводен като разход към 31.12.2007г.), други приходи и финансови приходи. По същество всички приходи са brutния поток от икономически изгоди в резултат от обичайната дейност на дружеството, който води до увеличаване на собствения капитал.

Получените през отчетния период **приходи** в размер на **22 714 хил. лева** се разпределят по следния начин:

Наименование на приходите	Хил. лева	Относ. дял
Приходи от продажби на продукция	21 335	93,9%
Приходи от наеми	244	1,1%
Приходи от продажби на материали	28	0,1%
Приходи от продажби на дълготрайни активи	121	0,5%
Приходи от продажби на стружки и технологични отпадъци	198	0,9%
Заприходяване на дълготрайни материални активи	97	0,4%
Отписани по давност разсрочени задължения	71	0,3%
От еврофондове	7	0,0%
Провизии за неизползван платен отпуск, осчетоводен като разход към 31.12.2007г.	582	2,6%
Други приходи	9	0,0%
Финансови приходи	22	0,1%
Общо приходи	22 714	100,0%

Продажбите на продукция формират преобладаващата част от всичките приходи на дружеството.

Основните видове изделия по клиенти са посочени в следващата таблица.

№ по ред	К л и е н т и	Наименование на продукцията	Стойност (хиляди лева)	Относителен дял
1	Солвей Соди АД	Възли за поточна линия за производство на калцинирана сода(Сушилен барабан, Гранулятор и други)	7444	34,89%
2	OUTOTEC	Мелници за рудодобива и обогатяване на руди	2987	14,00%
3	"Alstom Bulgaria" ЕООД	Съоръжения за сероочистващи инсталации за топлоелектроцентрали	1163	5,45%
4	Howden Ventilatoren GmbH (Чрез Бесттехника ЕООД)	Тяло вентилаторно и дифузори за промишлена вентилаторна инсталация	1054	4,94%
5	Voith Siemens Hydro Power Generation и Voith Siemens Hydro Kraftwerktechnik- Австрия/Германия (Чрез Бесттехника ЕООД и директни поръчки)	Възли за хидравлични турбини за водноелектрически централи	801	3,75%
6	"Радомир Метал Индъстрийз" АД	Оборудване за черната металургия; корпуси на трошачки за рудодобива	780	3,66%
7	"Чугунолеене" - Ихтиман (чрез Бесттехника ЕООД)	Кран мостов 50/10 т и леярски каси	678	3,18%
8	"Девня Цимент" АД	Оборудване за добив на цимент	596	2,79%
9	Duro Felguera Plantas Industriales - Испания	Портални пристанищни кранове - 2 броя	265	1,24%
10	Различни кариери за добив на инертни материали	Трошачно-мелещо оборудване (трошачки, подаватели, питатели, сита) за производство на кариерни материали	334	1,57%
11	WENUTEC GmbH (чрез Бесттехника ЕООД)	Изпитателен стенд, траверса за АЕЦ	312	1,46%
12	Марин Маринов МСМ	Зъбни венци и ремонт на кофа за багер	224	1,05%
13	Kocks Crane International - Германия	Кранови колички	209	0,98%
14	Холсим България АД	Вентилатор за обезпрашлителна инсталация на ТЕЦ	203	0,95%
15	АЕЦ Козлодуй (Чрез Бесттехника ЕООД)	Компоненти за мостов кран	195	0,91%
16	Leitner - Италия	Метални рамки за вятърни генератори	193	0,90%

№ по ред	К л и е н т и	Наименование на продукцията	Стойност (хиляди лева)	Относителен дял
17	Вулкан (чрез Бесттехника ЕООД)	Зъбен венец за задвижване на циментова пещ	135	0,63%
18	Агрополихим АД (Чрез Бесттехника ЕООД)	Изпарител за амоняк и други	132	0,62%
19	Еврометал ООД - Перник	Металургично оборудване	128	0,60%
20	Mecamidi (чрез Бесттехника ЕООД)	Направляваща лопатка за водна турбина	120	0,56%
21	Мино - Италия (чрез Бесттехника ЕООД)	Резервни части за черната металургия	119	0,56%
22	Бесттехника ЕООД	Зъбни колела за кранове; Механообработка на различни детайли	109	0,51%
23	Staal Intermediaris Hagestein bv - Холандия	Барабани за портални пристанищни кранове	91	0,43%
24	Alstom Power Romania	Детайли за водна турбина	79	0,37%
25	Бесттехника ЕООД (за АЕЦ "Козлодуй")	Ремонт на редуктор за АЕЦ	72	0,34%
26	Комбинат за цветни метали - Пловдив	Тръбна пещ за цветни метали	70	0,33%
27	Плевенски цимент	Ремонт на различни възли от линия за производство на цимент	66	0,31%
28	Институт за ядрени изследвания и ядрена енергетика	Компоненти за мостов кран	59	0,28%
29	Пристанище Лом (чрез Бесттехника ЕООД)	Кранови компоненти	50	0,23%
30	Стомана Индъстри	Металургично оборудване: Опорна падушка, винт нажимен- модификация	36	0,17%
31	Макстил АД - Македония	Шини за транспорт на готов прокат към прокатни станове	30	0,14%
32	Блусий Марийн Сървисиз	Вал зъбно колело за корабен двигател	29	0,14%
33	Хранмаш	Зъбен венец	24	0,11%
34	Бамекс АД	Механообработка на детайли	21	0,10%
35	PROGECO	Термообработка на цистерни	19	0,09%
36	Други клиенти	Възли, детайли и резервни части за производствени машини и оборудване	2508	11,76%
В С И Ч К О			21 335	100,0%

21 % от произведената и експедирана продукция през годината е предназначена за чуждестранни клиенти.

2. Разходи

Разходите са в размер на **21 929 хил. лева** и са свързани предимно с обслужването на текущата производствена дейност на дружеството. Основната част от тези разходи са за материали, заплати, осигуровки, външни услуги и амортизации, пряко свързани с дейността.

Размерът и структурата на **разходите за дейността** през 2008 година са както следва:

Наименование на разходите	Хил. лева	Относ. дял
Разходи за материали	11 633	53,0%
Разходи за външни услуги	2 463	11,2%
Разходи за амортизации	1 439	6,6%
Разходи за заплати и възнаграждения	6 092	27,8%
Разходи за осигуровки	1 030	4,7%
Балансова стойност на продадени активи	182	0,8%
Изменение на запасите от продукция и незавършено производство (отрицателна величина)	-1 778	-8,1%
Разходи за придобиване и ликвидация на материални активи по стопански начин(отрицателна величина)	-1 029	-4,7%
Разходи за командировки	33	0,2%
Представителни разходи	7	0,0%
Неустойки по договори	212	1,0%
Съдебни такси и други юридически разходи	187	0,9%
Провизирани обещетения	84	0,4%
Разходи за еднократни данъци	30	0,1%
Разходи за лихви	1 250	5,7%
Банкови такси и комисионни	94	0,4%
Общо разходи	21 929	100,0%

Разходите за персонала (заплати и осигуровки) нарастват близо един и половина пъти спрямо същия период на предходната година.

Съвкупността от готова продукция и незавършено производство нараства спрямо 2007 г. от 851 хил. лв. на 1 778 хил. лева, както и разходи за придобиване и ликвидация материални активи са в размер на 1 029 хил. лева. Това е отразено със знак минус като сума с корективен характер в отчета за разходите.

Разходите за лихви през 2008 година са в размер на 1 250 хил. лева. 489 хил. лв. са лихвите по ползвания банков кредит от „ОББ” АД. 346 хил. лв. са лихви върху обединените и разсрочени публични задължения. Останалите 415 хил. лв. са начислени лихви върху задължения по лизингови договори, лихви по задължения към доставчици и лихвени задължения към митница.

При влягането им в производството, материалните запаси се отчитат по тяхната историческа цена, която се идентифицира с доставната им стойност. Последната включва всички разходи, свързани с доставянето на стоково-материалните запаси до сегашното им местоположение и състояние. В дружеството е възприет метода на "средно претеглена цена" за изписване на стоково-материалните ценности.

Разпределянето на постоянните общопроизводствени разходи се извършва на базата на нормалния капацитет на производствените мощности, поради което в дружеството като база за разпределение са възприети изработените нормочасове по технология и групи машини и дейности. Като нормален годишен капацитет за "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД са приети 390 хиляди нормочаса. Изработените през годината 307 хиляди нормочаса съответстват на 79% от нормативно приетия производствен капацитет. Средното натоварване на производствените мощности за 2007 год. при произведени 280 хиляди нормочаса е 72 % от производствения капацитет, т. е. подобрението е 7 базисни пункта.

Дружеството води своето текущо счетоводство и изготвя финансовите си отчети в съответствие с изискванията на българското счетоводно търговско и данъчно законодателство. Като публично дружество, "Бесттехника ТМ-Радомир" прилага Международните стандарти за финансови отчети.

3. Финансови резултати

При приходи 22 714 хил. лева и разходи 21 929 хил. лева се получава счетоводна печалба в размер на **785 хил. лева**.

След преобразуването на счетоводната печалба, съгласно изискванията на Закона за корпоративното подоходно облагане, се получава **финансов резултат след данъчно преобразуване, равен на нула**. На тази база **корпоративен данък не се дължи**.

Като се вземат предвид отразените със знак минус 7 хил лева данъци за възстановяване, получаваме **балансова печалба в размер на 792 хил. лева**.

За четвърта поредна година дружеството е на печалба.

4. Осигуровки и данъци

Данъкът върху добавената стойност през отчетния период е начисляван редовно. Дължимият ДДС е превеждан редовно и в срок. За 2008 год. начисленият данък върху продажбите е 4 130 хил. лв. Начисленият ДДС за покупките е 3 528 хил.лв. Размерът на ДДС по вътрешнообщностните придобивания е 865 хил.лв. В края на годината ДДС за възстановяване е в размер на 351 хил.лв.

Осигуровките върху начисляваните заплати и възнаграждения са осчетоводявани редовно. Дължимите осигурителни вноски върху възнагражденията са превеждани с известни закъснения. Начислените, като разходи през този период осигуровки върху заплатите и възнагражденията, както за сметка на дружеството така и за сметка на лицата, са в размер на 1 513 хил. лева. През отчетния период задълженията към социалното осигуряване нарастнаха и към 31.12.2008 год. те са в размер на 1 227 хил. лева. Част от сумата

е с настъпил падеж и е дължима както върху изплатени заплати и аванси, така и върху неизплатените заплати за м. ноември. **Данъкът върху доходите** е начисляван редовно и е дължим върху изплатените възнаграждения и заплати. Дължимият такъв се превежда с известни закъснения. Начисленият през годината подоходен данък е в общ размер на 428 хил.лв. Като вземем предвид 126 хил.лв., дължими от 2007 г. и платения през годината подоходен данък от 233 хил.лв., в края на годината дължимият такъв е 321 хил. лева. През годината са начислявани редовно **еднократните данъци**, както и **местните данъци и такси**. Към 31.12.2008 год. размерът на дължимите суми по тези данъци и такси е 12 хил. лева.

5. Балансови показатели

Баланс - Активи

Размер и структура на активите на баланса към 31.12.2008 година

Наименование на активите	Хил. лева	Относ. дял
Дълготрайни материални активи, в това число:	28 755	49,9%
• земи (терени)	213	0,4%
• сгради и конструкции	17 670	30,6%
• машини и оборудване	5 739	10,0%
• съоръжения	1 841	3,2%
• транспортни средства	326	0,6%
• други дълготрайни материални активи	30	0,1%
• разходи за придобиване и ликвидация на ДМА	2 936	5,1%
Нематериални дълготрайни активи (програмни продукти)	1	0,0%
Дългосрочни финансови активи	39	0,1%
Материални запаси, в това число:	17 041	29,5%
• материали	8 040	13,9%
• продукция	2 466	4,3%
• стоки	11	0,0%
• незавършено производство	6 524	11,3%
Краткосрочни вземания, в това число:	11 812	20,5%
• вземания от клиенти и доставчици	5 507	9,5%
• вземания от свързани предприятия	3 920	6,8%
• предоставени аванси		0,0%
• данъци за възстановяване	429	0,7%
• други краткосрочни вземания	1 956	3,4%
Парични средства	19	0,0%
Разходи за бъдещи периоди	2	0,0%
Сума на Актива	57 669	100,0%

Дълготрайните (нетекущи) материални активи (имоти, машини, съоръжения, оборудване и други) са с отчетна (първоначална) стойност 44 025 хил. лева в края на годината. Набраното изхабяване към 31.12.2008 год. е 18 206 хил. лева. Тяхната балансова (остатъчна) стойност към 31.12.2008 год. е 25 819 хил. лева.

През годината са продадени:

- сгради с отчетна стойност 239 хил. лева;
- машина с отчетна стойност 6 хил. лева.

През годината са заприходени:

- машина и съоръжения за 846 хил. лева;
- транспортни средства за 328 хил. лева;
- земи(терени) 97 хил. лева;
- сгради и конструкции 8 хил. лева.

От дълготрайните материални активи (имоти, машини, съоръжения, оборудване и други) с най-голяма стойност са:

- Сградите и конструкциите - първоначална (отчетна) стойност 25 276 хил. лева и остатъчна (балансирана) стойност 17 670 хил. лева;
- Машините и оборудването - първоначална (отчетна) стойност 14 655 хил. лева и остатъчна (балансирана) стойност 5 739 хил. лева.

Дългосрочните (нетекущи) нематериални активи представляват счетоводни програмни продукти с първоначална (отчетна) стойност 8 хил. лева и остатъчна (балансирана) стойност 1 хил. лева.

Дългосрочните (нетекущи) финансови активи са на стойност 39 хил. лева и се формират, както следва:

- 3 420 лева - акционерно участие с 1 437 акции (номинална стойност 14 370 лева) в "МЕТЕКО" АД, гр. София. Същите представляват 6,15% от капитала на дружеството;
- 3 150 лева - акционерно участие с 3 150 акции (номинална стойност 3 150 лева) в "ТМ-София 99" АД, гр. София. Същите представляват 4,98% от капитала на дружеството;
- Компенсаторни инструменти с номинал 33 225 лева.

Материалните запаси, които към 31.12.2008 год. са в размер на 17 041 хил. лева, се формират от следните активи:

- Материали на склад - 8 040 хил. лева. Увеличили са се с 1 810 хил. лева в сравнение с началото на годината;
- Готова продукция - 2 466 хил. лева. Същата се увеличава с 554 хил. лева в сравнение с 31.12.2007 година;
- Незавършено производство - 6 524 хил. лева. Нараства с 1 224 хил. лева в сравнение с началото на годината, когато е 5 300 хил. лева;
- Стоките са в размер на 11 х. лева.

Анализът показва, че има увеличение на материалните запаси спрямо 2007 г. в размер на 3 596 хил. лв., което рязко намалява обращаемостта на същите и води до негативни тенденции в развитието на фирмата като цяло.

Краткосрочните (търговски и други) вземания, които към 31.12.2008 год. са в размер на 11 812 хил. лева, са се увеличили с 3 817 хил. лева от началото на годината и се формират от следните активи:

- Вземания от клиенти – 4 096 хил. лева;
- Вземания от свързани предприятия – 3 920 хил. лева;
- Доставчици по аванси - 1 411 хил. лева;
- Данъци за възстановяване - 429 хил. лева. Увеличение със 94 хил. лева от началото на годината. Салдото към 31.12.2008 год. представлява:
 - Временни данъчни разлики – 69 хил. лева;
 - Други данъци - 360 хил. лева;
- Други краткосрочни вземания – 1 956 хил. лева. Същите се увеличават с 119 хил. лева. Размерът им в края на годината се формира от:
 - разчети с клиенти по нефактуриран приход – 1 033 хил. лева;
 - подотчетни лица - 899 хил. лева;
 - разчети по застраховки – 23 хил. лева;
 - хонорари – 1 хил. лева.

Баланс – Собствен капитал и пасиви

Размер и структура на собствения капитал и пасивите на баланса към 31.12.2008 година:

Наименование на пасивите	Хил. лева	Относ. дял
Основен капитал	1 756	3,0%
Резерви	18 686	32,4%
Финансов резултат, в това число:	589	1,0%
• <i>неразпределена печалба от минали години</i>	0	0,0%
• <i>непокрита загуба от минали години</i>	-203	-0,4%
• <i>текуща печалба/загуба</i>	792	1,4%
Нетекущи пасиви (дългосрочни задължения), в това число:	9 993	17,3%
• <i>обединени и разсрочени задължения към бюджета и социалното осигуряване, включително лихви</i>	9 194	15,9%
• <i>задължения по ЗУНК</i>	171	0,3%
• <i>задължения по получени заеми от банки и небанкови финансови институции</i>	628	1,1%
Текущи пасиви (краткосрочни задължения), в това число:	26 645	46,2%
• <i>задължения към финансови предприятия - по кредитна линия от "ОББ" АД</i>	7 225	12,5%
• <i>задължения към доставчици и клиенти</i>	13 259	23,0%
• <i>задължения към свързани предприятия</i>	2 695	4,7%
• <i>задължения към персонала</i>	1 471	2,6%

Наименование на пасивите	Хил. лева	Относ. дял
• задължения към осигурителни предприятия	1 247	2,2%
• данъчни задължения	378	0,7%
• други краткосрочни задължения	369	0,6%
• приходи за бъдещи периоди	1	0,0%
Сума на Пасива	57 669	100,0%

Като цяло **собственият капитал** на дружеството към 31.12.2008 г. е в размер на 21 031 хил. лв. спрямо 20 442 хил.лв. в началото на периода. Той се увеличава с 589 хил. лева в края на отчетния период. Това е в резултат от финансовия резултат, който е в размер на 589 хил.лв. (792 хил. лв. печалба минус 203 хил. лв. непокрита загуба от минали години).

Резервите са на стойност 18 686 хил. лева. Те са формирани както следва:

- Общите резерви намаляват на 18 391 хил. лева спрямо 26 009 хил. лева. в началото на годината, като резултат от разпределение на неразпределената печалба от минали гони в размер на 3 761 хил.лв., покриване на непокритата загуба от минали години в размер на -11 379 хил.лв..

- Другите резерви са 295 хил. лева. Те са в размер на 10 на сто от печалбата за последните три години и са заделени съгласно изискванията на търговското законодателство.

Дългосрочните задължения към 31.12.2008 год. намаляват с 413 хил. лева и са 9 993 хил. лева.

- Основната част от тях (9 194 хил. лева) представляват обединените и разсрочени от Министерския съвет задължения към Бюджета и към Националния осигурителен институт. Разсрочването е за осем години и включва както главници, така и лихви, начислени към края на 2003 година. От общата сума са намалени извършените плащания по погасителния план и отписаните задължения поради изтекъл давностен срок;

- Главницата на задълженията по ЗУНК е в размер на 171 хил.лв
- Останалите 628 хил. лева са задължения към лизингови компании във връзка с доставени машини, производствено оборудване и транспортни средства.

Краткосрочни задължения

Задълженията към "ОББ" АД са в размер на 7 225 хил. лева и са по договорена кредитна линия.

Задълженията към доставчици и клиенти и свързани предприятия се увеличават от 11 522 хил. лева към 31.12.2007 год. на 15 954 хил. лева в края на годината. Тези задължения се подразделят на:

- Задължения към доставчици - 5 907 хил. лева;
- Получени аванси от клиенти, включително свързани предприятия - 10 047 хил. лева.

Задълженията към персонала са в размер на 1 471 хил. лева. Тази сума се формира от:

- Начислени заплати за месеците ноември и декември 2008 год. Включва остатъка за изплащане след получаването на аванса в средата на съответния месец и 30% частично изплатена заплата м.ноември - 772 хил. лева;
- Неизплатени заплати на напуснали работници за минали периоди (2003 и 2004 години) - 84 хил. лева;
- Начислени суми за неизползван платен отпуск от минали години - 609 хил. лева;
- Депонирани заплати - 6 хил. лева.

Задълженията към социалното осигуряване към 31.12.2008 год. са 1 247 хил. лева. Част от тях са начислени върху заплатите за ноември и декември 2008 година, и следователно не са с настъпил падеж.

Задълженията към бюджета от началото на годината се увеличават със 212 хил. лева и към 31.12.2008 год. същите са 378 хил. лева. Тези задължения се разпределят както следва:

- Данък върху доходите на персонала - 362 хил. лева;
- Алтернативни данъци - 16 хил. лева.

Другите краткосрочни задължения в размер на 369 хил. лева. Формират се от:

- Лихви - 318 хил. лева;
- Задължения по съдебни спорове - 35 хил. лева;
- Други кредитори - 16 хил. лева;

6. Парични потоци

“Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД е възприело прекия метод за представяне на движението на паричните средства в отчета за паричните потоци. В този отчет се отразяват измененията, настъпили в паричните средства на дружеството, в резултат на извършени сделки и операции през отчетния период. Паричните потоци са входящите постъпления и изходящите плащания на парични средства и парични еквиваленти.

Движение на паричните средства през 2008 година

➤ налични парични средства в началото на годината	—	14 х. лв.
➤ парични постъпления през годината	—	26 240 х. лв.
➤ парични плащания през годината	—	26 235 х. лв.
➤ налични парични средства в края на годината	—	19 х. лв.

Постъпления

Размер и структура на постъпленията по отчета за паричния поток

Паричните постъпления през периода представляват основно плащания от клиенти - 23 547 хил. лева. Постъпленията от заеми през периода са 2 549 хил. лева. Останалите 144 хил. лева са постъпления от подажба на дълготрайни активи.

Наименование на постъпленията	Хил. лева	Относ. дял
Постъпления от търговски контрагенти	23 547	89,74%
Постъпления от продажба на дълготрайни активи	144	0,55%
Постъпления от заеми	2 549	9,71%
Всичко постъпления	26 240	100,0%

Плащания

Плащанията са предимно във връзка с осигуряването на текущата производствена дейност и свързаните с нея преки, общопроизводствени и административни разходи.

Размер и структура на плащанията по отчета за паричния поток:

Наименование на плащанията	Хил. лева	Относ. дял
Плащания на търговски контрагенти	16 866	64,29%
Плащания на трудови възнаграждения, осигуровки и данъци върху тях	5 371	20,47%
Други плащания за основната дейност	1 777	6,77%
Плащания за дълготрайни активи	667	2,54%
Платени заеми	978	3,73%
Платени лихви, такси, комисионни по заеми с инвестиционно предназначение	576	2,20%
Всичко плащания	26 235	100,00%

7. Основни икономически показатели за финансов анализ

А. Показатели за рентабилност.

Характеризират ефективността на приходите от продажби, на капитала, на реалните активи и пасиви. Изразяват се с коефициент:

а) Коефициент на рентабилност на приходите от продажби

$$K_{рпп} = \frac{\text{Финансов резултат}}{\text{Нетни приходи от продажби}} = \frac{792}{22\,692} = 0.035$$

б) Коефициент на рентабилност на собствения капитал

$$K_{рск} = \frac{\text{Финансов резултат}}{\text{Собствен капитал}} = \frac{792}{21\,031} = 0.038$$

в) Коефициент на рентабилност на пасивите

$$K_{rp} = \frac{\text{Финансов резултат}}{\text{Пасиви}} = \frac{792}{36\,638} = 0.022$$

г) Коефициент на капитализация на активите

$$K_{ka} = \frac{\text{Финансов резултат}}{\text{Сума на реалните активи}} = \frac{792}{57\,669} = 0.014$$

Коефициентите на рентабилност се изчисляват на годишна база за пълен отчетен период и съгласно изискванията на икономическата теория следва да бъдат със стойност не по-малка от 0,05 за добре работещо предприятие. Коефициентите на рентабилност са положителни величини, когато финансовият резултат е печалба, и показват темповете на възвращаемост на капитала.

Коефициентите на рентабилност като цяло на дружеството за 2008г. са влошени спрямо предходната година. Същите са по-ниски от минимално допустимите за добре работещо предприятие като показват по-слаба възвращаемост спрямо 2007 година.

Б. Показатели за ефективност

Тези показатели характеризират съотношението на приходите и разходите. Изчисляват се в коефициент.

а) Коефициент на ефективност на разходите

$$K_{ep} = \frac{\text{Приходи}}{\text{Разходи}} = \frac{22\,692}{21\,929} = 1,035$$

б) Коефициент на ефективност на приходите

$$K_{ep} = \frac{\text{Разходи}}{\text{Приходи}} = \frac{21\,929}{22\,692} = 0,966$$

Коефициентите на ефективност са влошени спрямо тези от 2007г., когато са съответно 1,106 и 0,904. Коефициентът на ефективност на приходите от обичайната дейност следва да бъде със стойност не по-голяма от 0,95 според икономическите изисквания за добре работещо предприятие.

В. Показатели за ликвидност

Показателите за ликвидност са количествени характеристики на способността на предприятието да изплаща текущите си задължения с наличните краткотрайни активи.

а) Коефициент на обща ликвидност

$$K_{ол} = \frac{\text{Краткотрайни активи}}{\text{Краткосрочни задължения}} = \frac{28\,874}{26\,644} = 1,08$$

б) Коефициент на бърза ликвидност

$$K_{бл} = \frac{\text{Краткоср. взем.} + \text{Краткоср. инвест.} + \text{Парични средства}}{\text{Краткосрочни задължения}} = \frac{11\,831}{26\,644} = 0,44$$

в) Коефициент на незабавна ликвидност

$$K_{нл} = \frac{\text{Краткосрочни инвестиции} + \text{Парични средства}}{\text{Краткосрочни задължения}} = \frac{19}{26\,644} = 0,0007$$

г) Коефициент на абсолютна ликвидност

$$K_{ал} = \frac{\text{Парични средства}}{\text{Краткосрочни задължения}} = \frac{19}{26\,644} = 0,0007$$

Коефициентът на обща ликвидност (1,08) е по-малък от теоретичния норматив за добре работещо предприятие, а именно 2,00. В края на предходната година този коефициент е 1,16.

За предходната година коефициентът на бърза ликвидност беше 0,43. Към 31.12.2008 год. същият е 0,44.

Коефициентите за незабавна ликвидност и абсолютна ликвидност са идентични както през 2007 година.

Г. Показатели за финансова автономност

Показателите за финансова автономност са количествени характеристики на степента на финансовата независимост на предприятието от кредиторите.

а) Коефициент на платежеспособност

$$K_{плс} = \frac{\text{Собствен капитал}}{\text{Пасиви}} = \frac{21\,031}{36\,638} = 0,574$$

б) Коефициент на задлъжнялост

$$K_з = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Собствен капитал}} = \frac{36\,638}{21\,031} = 1,742$$

Получените коефициенти се влошават, което се дължи основно на нарастване задълженията към доставчици и нарастване на банковите заеми от ОББ. Коефициентът на платежеспособност следва да бъде със стойност не по-малка от 0,5 съгласно икономическата теория.

Д. Показатели за обръщаемост на материалните запаси

Показателите за обръщаемост на материалните запаси характеризират ефективността от използването им. Материалните запаси са краткотрайни активи и колкото по-късо е времето на един оборот, толкова по-добра е ефективността от тяхното използване.

Колкото по-малко средства са ангажирани в материални запаси, толкова по-добра е и ликвидността.

а) Времетраене на един оборот в дни

$$В_{\text{еод}} = \frac{\text{Средна наличност на МЗ} \times 360}{\text{Нетен размер на приходите от продажби}} = \frac{15\,243 \times 360}{22\,692} = 242 \text{ дни}$$

Показателят отразява за колко дни материалните запаси правят един оборот.

Сумата на средната наличност на материални запаси се изчислява чрез използване на средна хронологична величина на база наличностите в началото и в края на всеки месец от периода.

Този показател е неблагоприятен за предприятието, влошава се в сравнение с предходната година, но се подобрява значително спрямо деветмесечието когато обръщаемостта е 427 дни.

б) Брой на оборотите, които извършват материалните запаси

$$Б_{\text{ОМЗ}} = \frac{\text{Нетен размер на приходите от продажби}}{\text{Средна наличност на материалните запаси}} = \frac{22\,692}{15\,243} = 1,49$$

Този показател характеризира обръщаемостта на материалните запаси. Коефициентът е неблагоприятен и се влошава спрямо предходната година, когато същият е 1,64.

в) Заетост на материалните запаси

Показателят определя сумата на материалните запаси, която обслужва един лев от нетния размер на приходите.

$$З_{\text{МЗ}} = \frac{\text{Средна наличност на материалните запаси}}{\text{Нетен размер на приходите от продажби}} = \frac{15\,243}{22\,692} = 0,67$$

Показателят се влошава в сравнение с края на предходната година, когато е равен на 0,61, но се подобрява спрямо деветмесечието, когато е със стойност 1,31.

8. Анализ на взаимоотношенията с клиенти и доставчици и на икономическите резултати

В настоящата глава се прави обяснение на икономическото състояние на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД към 31.12.2008 година.

8.1 Нарастване на вземанията от търговски контрагенти

хил. лева				
№ по ред	Показатели	31.12.2007г.	31.12.2008	Изменение (к.4-к.3)
1	2	3	4	5
1	Вземания от клиенти и от доставчици	3 227	5 507	2 280
1.1.	Вземания от клиенти	1 597	4 097	2 500
1.2.	Предоставени аванси на доставчици	1 630	1 410	-220
2	Вземания от свързани предприятия	2 596	3 920	1 324
2.1.	Вземания от свързани предприятия	2 596	3 920	1 324
2.2.	Предоставени аванси на свързани предприятия	0	0	0
I.	Общо вземания по търговски взаимоотношения (р.1+р.2)	5 823	9 427	3 604
I.1.	Вземания по търговски взаимоотношения	4 193	8 017	3 824
I.2.	Предоставени аванси по търговски взаимоотношения	1 630	1 410	-220

Вземанията на дружеството от клиенти нарастват с 3 824 хил. лева, а предоставените аванси на доставчици намаляват с 220 хил. лева. Като цяло, вземанията по търговски взаимоотношения се увеличават с 3 604 хил. лева от началото на годината.

8.2 Нарастване на задълженията към търговски контрагенти

хил. лева				
№ по ред	Показатели	31.12.2007г.	31.12.2008	Изменение (к.4-к.3)
1	2	3	4	5
11	Задълженията към доставчици и клиенти	8 242	13 259	5 017
11.1.	Задължения към доставчици	3 079	4 991	1 912
11.2.	Получени аванси от клиенти	5 163	8 268	3 105
12	Задълженията към свързани предприятия	3 280	2 696	-584
12.1.	Задълженията към свързани предприятия	610	916	306
12.2.	Получени аванси от свързани предприятия	2 670	1 780	-890

№ по ред	Показатели	31.12.2007г.	31.12.2008	Изменение (к.4-к.3)
II.	Общо задължения по търговски взаимоотношения (р.11+р.12)	11 522	15 955	4 433
II.1.	Задължения по търговски взаимоотношения	3 689	5 907	2 218
II.2.	Получени аванси по търговски взаимоотношения	7 833	10 048	2 215

От горната таблица се вижда, че задълженията по търговски взаимоотношения нарастват със 4 433 хил. лева от началото на годината и достигат число от 15 955 хил. лева. Срещу тези задължения в актива на баланса стои продукцията на различни етапи от производствения цикъл като материали, незавършено производство и готови изделия за експедиране. Тези три компонента са в общ размер от 17 030 хил. лева.

Именно продължителността на производствения цикъл в дружеството обуславя големите размери както на материалните запаси, така и на стоящите срещу тях задължения към търговски контрагенти:

- Разработване на конструктивната и технологична документация и доставка на основни материали. На този етап съответстват предимно наличните материали на склад. В края на година те са 8 040 хил. лева. От тях следва да извадим обездвижените материални запаси, които са близо 1,0 млн. лева. Остават 7 000 хил. лева, ангажирани в подготвителния етап от производствения цикъл;

- Вторият етап е основен и включва самия производствен процес: от разкрояването на стоманените профили, през механообработката и заварочно-монтажните дейности, до антикорозионната обработка и боядисването. На този етап съответства незавършеното производство. В края година същото е в размер на 6 524 хил.лв лева;

- Последният етап е свързан с подготовката на изделията за експедиция – транспортна опаковка и изчакване в склад готова продукция на транспорта. В стойностно изражение този етап се равнява на 2 466 хил. лева готова продукция.

Като цяло, производственият цикъл е ангажирал 16 030 хил. лева към 31.12.2008 година (сумата не включва обездвижените материални запаси).

8.3 Печалба

В края на 2008 година дружеството отчита печалба в размер на 785 хил. лева.

Съществуват две основни причини за намаляване на печалбата спрямо 2007 година.

Първата причина е бързото нарастване на някои основни разходи:

- разходите за труд (заплати и осигуровки) нараснаха бързо (средната работна заплата нарасна 1,5 пъти) през отчетната година с оглед запазването на квалифицирания персонал;

- цените на енергийните ресурси (електроенергия, природен газ и т.н.) растяха изключително бързо през 2008 година;

➤ цените на материалите нараснаха над 1,5 пъти през първото полугодие на отчетната година.

Втората причина е дългия производствен цикъл на преобладаващата част от изделията. В процеса на производствената дейност (посочените в горната точка три етапа) тези изделия се отчитат само със своята производствена себестойност. Тя включва преките разходи за материали и труд + общопроизводствените разходи. При формирането на цената участват още административните разходи, финансовите разходи и печалбата. Вземайки предвид и тази група финансови елементи, формиращи продажната цена, следва срещу ангажираните в производството 16,0 млн. лева да бъдат получени около 24,5 млн. лева от готова продукция, което би увеличило значително печалбата на дружеството.

9. Основен капитал

Брой регистрирани акции - 1 755 764

Брой платени акции - 1 755 764

Номинална стойност на една акция - 1 лев

Права, преференции и ограничения - Няма особености

Ограничения при разпределянето на дивидентите и увеличаването на капитала - няма ограничения.

Няма изкупени собствени акции. Няма акции, държани от дъщерни или асоциирани предприятия.

Разпределението на собствеността на акциите към края на отчетния период на 2008г. няма съществена промяна с края на предходната година и е своевременно отразено в междинните доклади за дейността през 2008 год., а именно:

- “Бесттехника и Ко” ООД, гр. София - 1 387 498 броя или 79,03%
- “ТМ-София 99”/ТМ-РМД 99/ АД, гр.София - 87 000 броя или 4,96%
- ЕТ “Денис-Елена Коцева”, гр. София - 85 000 броя или 4,84%
- „Галакси Пропърти Груп” ООД - 63 668 броя или 3,63%
- “Първа инвестиционна банка” АД - 15 122 броя или 0,86%
- Други юридически лица - 994 броя или 0,05%
- Индивидуални акционери - 116 482 броя или 6,63%

Пазарната цена на една акция средно за 2008 година е около 10,60 лева.

10. Персонал, производителност и заплащане

10.1. Численост на персонала

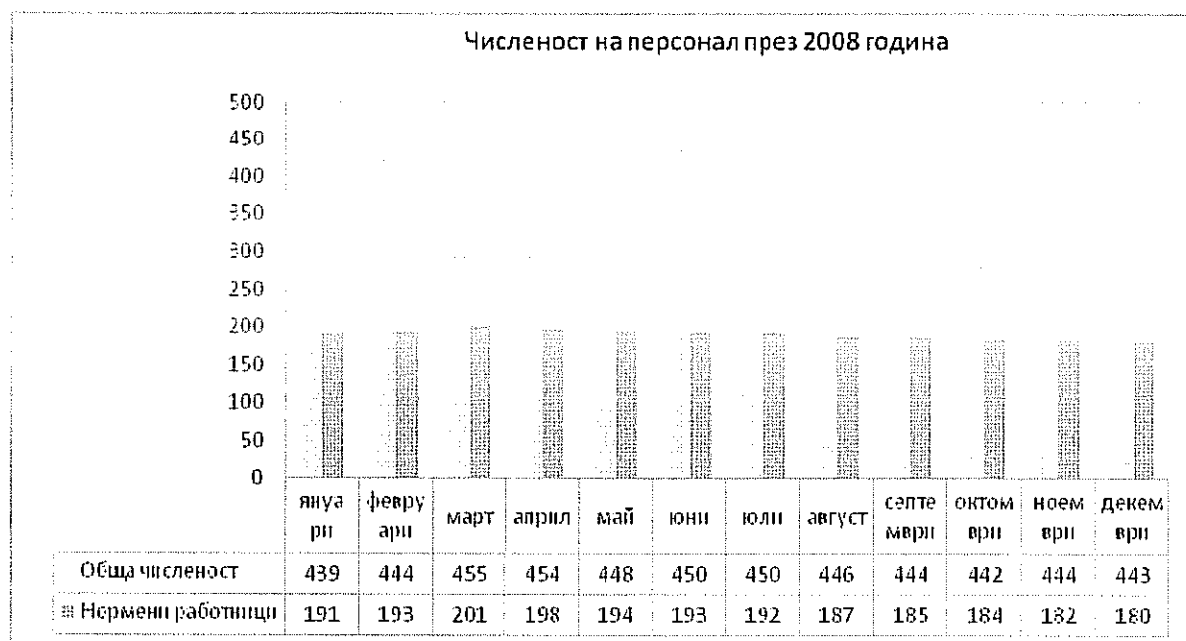
Средносписъчният брой на персонала за 2008 год. е 447 човека, от които 190 основни производствени работници, работещи на трудови норми. Спрямо средносписъчния брой на персонала за предходната година същият се е увеличил с 24 човека. Средносписъчният брой на основните нормени производствени работници за 2007 год. е 181 човека. През 2008 год. основните производствени

работници са се увеличили с 9 човека и тяхната средна численост достига 190 човека.

Като цяло движението на персонала през цялата 2008 год. е посочено в долната таблица.

Категория персонал	Численост на 01.01.2008г.	Постъпили през годината	Напуснали през годината	Численост на 31.12.2008г.	Средно-списъчен състав
Основни нормени работници	186	58	64	180	190
Ненормен персонал	259	62	51	270	257
Персонал - общо	445	120	115	450	447

Изменението на числеността по месеци е дадено на следващата графика.

От посочените данни се вижда, че числеността на персонала се увеличава през първо полугодие, намалява през месеците август, септември, октомври, през месец ноември се увеличава и в края на годината достига 443 души.

Разпределението на напусналите по причини е дадено в долната таблица:

Основание за прекратяване на трудовия договор	Брой
По молба на лицата - чл. 325, т. 1 от КТ	49
По молба на лицата с предизвестие - чл. 326, ал. 1 от КТ	28
Смърт на лицето - чл. 325, т. 11 от КТ	3
Прекратяване по инициатива на работодателя - чл. 71, т. 1 от КТ	28
Дисциплинарно уволнение - чл. 330 от КТ	7
ВСИЧКО	115

10.2. Производство в нормочасове

Изработените нормочасове за цялата 2008 година са 307 хиляди. Средномесечното производство се равнява на 25 581 нормочаса. От тях 23 763 н/ч (92,9%) са по клиентски поръчки, а 1 818 н/ч (7,1%) са отчетени по различни видове вътрешни поръчки.

През предходната 2007 година изработените нормочасове са 280 хиляди. Средномесечното производство се равнява на 23 372 нормочаса. От тях 22 049 н/ч (94,3%) са по клиентски поръчки, а 1 324 н/ч (5,7%) са отчетени по различни видове вътрешни поръчки.

Изчислено на средномесечна база нарастването е с 9%.

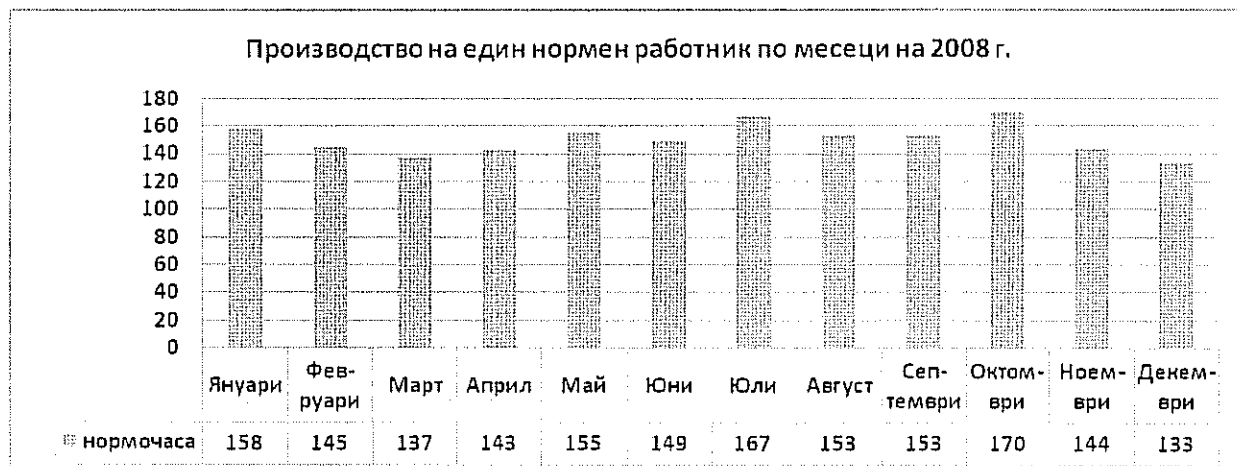
Изработените нормочасове през отделните месеци са посочени по-долу.

10.3. Производителност

Произведените нормочасове от един действително работил нормен работник са 151 н/ч средномесечно за 2008 година.

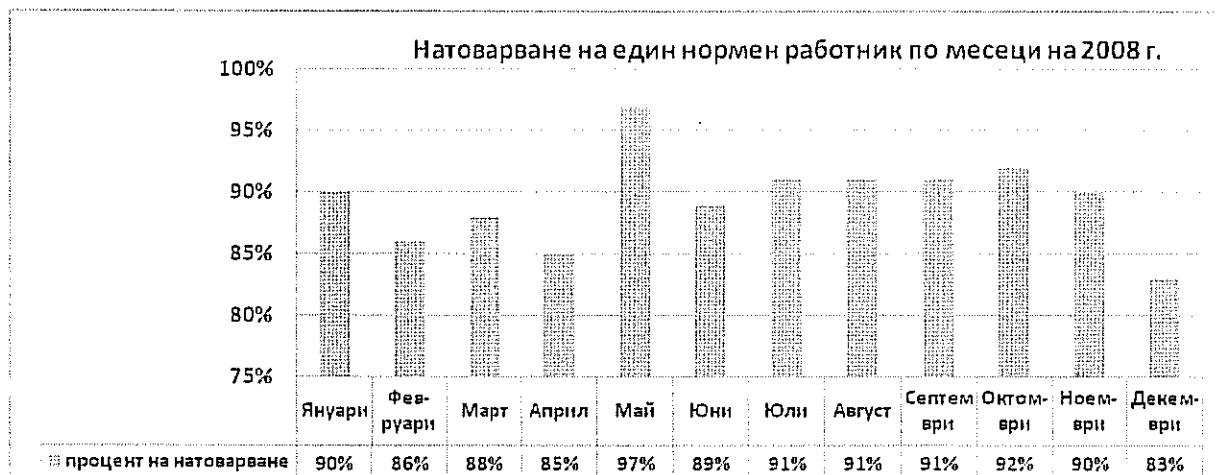
В графиката по-долу са посочени произведените н/ч от един работник по месеци.

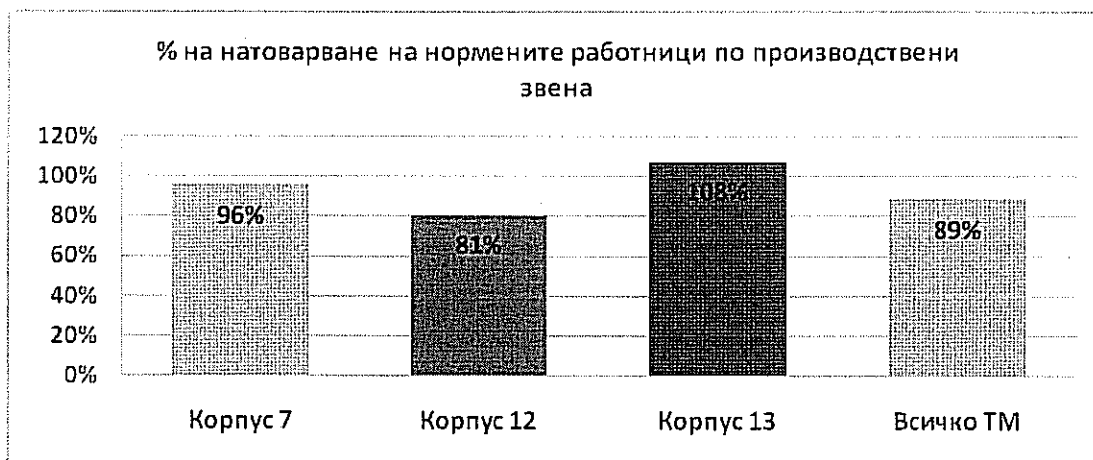
Този показател е почти еднакъв в сравнение с 2007 година, през която произведените нормочасове от един присъствен работник са средномесечно 152 нормочаса.

Използваемостта на работното време на основните нормени работници е 89%, изчислена като съотношение между отработените нормочасове и присъствените човекочасове.

На следващата графиката е посочено натоварването в % на нормените работници по месеци.

На долната графика е показано натоварването в процент по производствени корпуси и звена през изтеглата година. При механообработващите дейности съотношението между нормо и човеко-часа е най-благоприятно. В Корпус-12 е по-малко поради значителния дял на заваръчно-монтажните дейности. При последните, поради особеностите на производствения цикъл и на извършваните операции, натоварването по принцип е по-ниско.

10.4. Заплащане

През 2008 година увеличението на средната работна заплата е с 49 на сто спрямо 2007 година. През 2007 година тя е 631 лева, докато за 2008 година същата е 939 лева. Причините са: нарастването на цената на работната сила на националния пазар на труда; повишение в началото на годината на часовите

ставки на нормените работници; повишение на договорените заплати на ненормения персонал на два пъти през годината.

Основният извод е, че заплатите в дружеството са съпоставими със средния размер, детерминиран от пазара на работната сила в региона.

11. Професионално обучение и повишаване на квалификацията

Повишаването на квалификацията, производителността и ефективността на работниците и служителите е основен приоритет за управлението на човешките ресурси в дружеството.

През 2008 година над 60 работника и служителя на “Бесттехника ТМ–Радомир” ПАД са преминали различни обучения за придобиване, повишаване и поддържане на професионалната квалификация.

През месец април дружеството подписа договор с Агенцията по заетостта към Министерство на труда и социалната политика за изпълнението на Проект „Реализиране на скрития потенциал”. 70% от средствата, необходими за изпълнение на проекта, са предоставени безвъзмездно от Европейския социален фонд и държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007 – 2013. В рамките на 15 месеца в Центъра за професионално обучение на дружеството се провеждат три шестмесечни курса. 54 работника, които нямат професионална квалификация, се обучават по професиите Заварчик и Шлосер. Очаква се, след успешното завършване на курсовете, обучените работници да могат да се включат по-активно в производствения процес, като повишат производителността си до 20%.

От 01.08.2008 година в Центърът за професионално обучение започна първия курс по проекта за придобиване на професионална квалификация по специалност “Заваряване” код 5210901, а от 01.10.2008 год. и курс за придобиване на професионална квалификация по специалност “Шлосерство” код 5211101. В двата курса се обучават 37 работника от Дружеството.

От 09.09.2008 година до 10 декември 2008 год. в „Център за професионално обучение” към „Бесттехника ТМ – Радомир” се проведе курс за придобиване на правоспособност на мостови и козлови кранове до 40т, в който се обучиха както работници на предприятието така и външни лица. Изпита бе проведен на 16.12.2008 год. като всички курсисти издържаха изпита по теория и практика и придобиха свидетелство за правоспособност за упражняване на професия „Машинист на мостови и козлови кранове до 40 тона”.

Крайната цел на провежданите квалификационни мероприятия е работниците и служителите да бъдат по-добре подготвени и мотивирани за да се осигурява производството на висококачествена и високотехнологична продукция.

12. Поддържане на здравословни и безопасни условия на труд

За осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в “Бесттехника ТМ–Радомир” ПАД се съблюдават действащите нормативни изисквания и регулярно се провеждат: начален инструктаж; инструктаж на работното място; периодичен инструктаж. При смяна на технологичен процес и при отсъствие от

работа повече от 45 дни, независимо от причините, допълнително се провежда извънреден инструктаж.

През 2008 год. в дружеството са започнали работа 130 работника, които са преминали начален инструктаж и инструктаж на работното място.

В дружеството са утвърдени правила и изисквания за осигуряване на безопасни условия на труд. На работниците регулярно се осигуряват лични предпазни средства, съобразени с характера на извършваната от тях дейност.

В края на септември на работниците и служителите от Дружеството беше осигурено работно облекло за зимния сезон.

Изготвени са инструкции по техника на безопасност и охрана на труда и са поставени на работните места в цеховете. Поддържа се регистър на трудовите злополуки.

В производствените корпуси са поставени телефонни номера на Инспекция по труда - Перник с цел изпращане на съобщения за възникнали злополуки и аварии.

В дружеството е осигурено обслужване на работниците и служителите от служба по трудова медицина "Интермед Консулт" ЕООД – гр. София.

През февруари – март 2008 година бяха извършени задължителните периодични медицински прегледи на работниците и служителите от службата по трудова медицина "Интермед Консулт" ЕООД – гр.София, съгласно Наредба №3 за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците.

През януари 2008 година е проведено атестиране на заварчиците по "Наредбата за безопасната експлоатация и технически надзор на повдигателните съоръжения".

Организирано е и е проведено обучение (атестиране) на служителите /ИТР/ по "Наредбата за устройството и безопасната експлоатация на преносните и разпределителни газопроводи и на съоръженията, инсталациите и уредите за природен газ" и "Наредбата за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на газовите съоръжения и инсталации за втечнени въглеводородни газове".

По "Наредба № 28 за устройство и безопасна експлоатация на съдове работещи под налягане" и "Наредба за устройство и безопасна експлоатация на преносните и разпределителните газопроводи, на съоръженията, инсталациите и уредите за природен газ" са атестирани работниците от газово стопанство.

Проведено е обучение за разширяване знанията по Наредбата за устройството и безопасна експлоатация на преносните газопроводи и на съоръженията, инсталациите и уредите за природен газ и за обслужване на пещи отгrevни „LOI SAAR”.

- Проведено е обучение за опресняване и разширяване знанията по Наредбата за безопасна експлоатация и технически надзор на повдигателните съоръжения от 2006 год. на всички кранисти в Дружеството.

- Проведени са курсове за опресняване и разширяване знанията по Наредбата за безопасна експлоатация и технически надзор на повдигателните съоръжения на всички работници от Фирмата обслужващи повдигателните съоръжения.

През м. март 2008 год., съгласно изискванията на чл.281 от Кодекса на труда и чл.73./1/, т.3 и чл.10, ал.1 от Правилника за безопасност и здраве при работа в

електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи (ДВ бр.34/2004 год.), бе проведено обучение за квалификационна група за електро-безопасност при работа по електрообзавеждане с напрежение до 1000 V от кооперация "ЕЛОТ" – гр.София на лицата, които обслужват и ръководят работи в тях. Проведено е обучение за квалификационна група за електро-безопасност при работа по електрообзавеждане с напрежение до 1000 V. Изпитите бяха проведени през юли 2008 година.

През февруари 2008 год. бе сключен договор с кооперация "ЕЛОТ" – гр.София за измерване на импеданса на контур "фаза – защитен проводник" на ел.съоръжения и измерване на преходното съпротивление на заземителите но измервания все още не са направени.

През м. ноември започнаха замервания от Службата по трудова медицина на параметрите на работната среда – токсични вещества и прах. Протоколи не са представени от направените замервания.

След консултации със Службата по трудова медицина на Дружеството и Комитета по условия на труд, са разпределени работниците и служителите, които подлежат на застраховане съгласно Наредбата за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука". Застраховката срещу риск "трудова злополука" е сключена за едногодишен срок със застраховател „Ей Ай Джи България застрахователно и прастрахователно дружество“ ЕАД. Застраховани са всички работници и служители, разпределени в съответните рискови групи.

13. Удовлетвореност от труда сред работниците и служителите

С оглед на резултатите от проведени анкети сред работниците и служителите на „Бесттехника ТМ - Радомир“ ПАД през 2008г. може да се направят следните изводи:

Анализът на анкетите показва, че работниците и служителите в дружеството не са доволни от битовите условия и от условията на работното място. За сравнение – предходната година процентът недоволни от условията е много по-малък. Анкетираните имат желание да бъдат извозвани до и от производствените корпуси със служебния транспорт.

Работниците и служителите изказват незадоволство от заплащането, което получават в дружеството и предпочитат да получават твърда заплата с бонусна схема.

Съдейки по резултатите от анкетните карти, най-големият стресогенен фактор за работниците и служителите се оказва липсата на добра организация в дружеството и обстановката. Изказват незадоволство и от липсата на добра комуникация – получаването на обратна връзка само при незадоволителни резултати и нередовното информиране от страна на ръководството по всички важни проблеми, касаещи работниците и служителите. Тук следва да се обърне внимание и да се насочат усилията на ръководните органи към подобряване на комуникацията по веригата работник – пряк началник – директор.

Работниците и служителите поставят отрицателна оценка на дружеството и на работата в него, изразяваща се в липсата на възможности за израстване, развитие, по-добра професионална реализация, търсенето на друга работа, която

предлага по-добри възможности за развитие, работниците не биха препоръчали работа във фирмата на свои близки и познати.

Наблюдава се известна несигурност у анкетираните относно бъдещото им професионално развитие. Голям е процентът на хората, които не знаят и не са планирали колко време ще останат на работа в дружеството. Като най-голям мотиватор се очертава възнаграждението, което получават.

Работниците оценяват високо професионалните си качества и смятат, че квалификацията им съответства на позицията, която заемат. В същото време се наблюдава и завишен интерес към курсовете за квалификация и преквалификация, предлагани от Центъра за професионално обучение към „Бесттехника ТМ - Радомир” ПАД. Тук трябва да се насочат усилията за провеждането на повече подобни курсове с цел придобиване на професионални качества и умения, специализации и възможности за професионално развитие.

Отношенията между работниците и служителите в бригадите, отделите и т.н. са много добри, хората се ползват с уважение сред колегите си. Заявяват, че се разбират помежду си и никой не се опитва да напредне за сметка на колегите си. Но все пак трябва да имаме предвид, че над ¼ от работещите считат социално-психологическия климат в колектива си за неблагоприятен. Работещите като цяло изразяват готовност и желание за съдействие при адаптирането на новите работници и служители във фирмата.

Анкетираните поставят висока оценка на преките си началници, определящи ги като хора, които се отнасят добре с тях. Началниците се възприемат като добри специалисти и хора с добро отношение към подчинените си.

14. Екология и опазване на околната среда

В дружеството се води дневник за отпадъците, в който всяко тримесечие се записват изкаранията от цеховете метални стружки и маломерни парчета материал.

В РИОСВ – Перник е представен План за управление на разтворителите за одобрение и съгласуване, но все още няма потвърждение.

През 2008 година е изготвена и предоставена на РИОСВ информация относно химичните вещества и препарати, класифицирани като опасни въз основа на физико-химичните им свойства.

Във връзка с необходимите документи за определяне на санитарно-охранителна зона около сондажен кладенец за питейно-битово водоснабдяване на „Бесттехника ТМ – Радомир” ПАД е предоставена питейна вода на РИОКОЗ – гр.Перник за изследване на физико-химичните и микробиологични показатели. В полученият протокол контролираната проба вода съответства на изискванията на Наредба №9 от 16.03.2001 год. по контролираните показатели: цвят, мирис, мътност, вкус и др. Направен е и радиологичен анализ на питейната вода. Протокола и сертификата за резултатите от проведения радиологичен контрол на пробата на водата съответстват на изискванията посочени в Табл. Г от приложение № 1 към чл.3 т.2 на Наредба 9 за качеството на водата, предназначена за питейно – битови цели /ДВ бр.30 от 2001 год./.

15. Инвестиционна дейност

През 2008 година отчетната стойност на дълготрайните материални активи, в резултат на извършените инвестиционни разходи, беше увеличена с 1 300 хил. лева, както следва:

- машини и производствено оборудване - 680 хил. лева;
- автомобили - 328 хил. лева;
- съоръжения - 166 хил. лева;
- земя - 97 хил. лева;
- сгради - 8 хил. лева;
- други ДМА - 21 хил. лева.

По своята същност посочените по-горе инвестиционни разходи представляват предимно новопридобити ДМА.

По-малко са основните ремонти, модернизацията и реконструкцията, които увеличават отчетната (първоначална) стойност на машините, оборудването и сградите. Те са на стойност 1 160 хил. лева през отчетната година.

Направените разходи за придобиване на дълготрайни материални активи по стопански начин са в размер на 1 029 хил. лева.

Значителна по размери е непряката инвестиционна дейност, извършена в дружеството през последните две години. На първо място тя е свързана с преместване и основни ремонти на големите металообработващи машини от Корпус 12 и Корпус 13 в Корпус 7. Това са стругове, шлайфхобели, фрезхобели и други. По този начин обработката на големите детайли се съсредоточава в Корпус 7. В Корпус 12 и Корпус 13 бяха оформени нови участъци за заварочни и монтажни дейности. Създаден е нов монтажен участък в Корпус 7, VII – мо поле.

През 2008 година от Корпус 13 в Корпус 7 е преместен, монтиран, модернизирал и пуснат в експлоатация Струг тип “1 А 665”. Демонтиран и преместен от Корпус 12 в Корпус 7 е Фрезхобел тип “FZ 1250x1250x6000/4”. Направен е основен ремонт, възстановяване и пускане в експлоатация на Борверг “Шкода” тип “W 200 H”, инв. № 73050. Възстановено и ремонтирано е електрическото осветление в Корпус 7, IX-то поле. Основен ремонт е направен и на стругове SC 3200 и SC 4000. В Корпус 7 е възстановен и пуснат в експлоатация кран № 2, ПкПу 1120 в VII – мо поле. През отчетния период е направен основен ремонт на Струг каруселен тип “1512”, Струг каруселен тип “1563” и Струг универсален “С11 МВ” в Корпус 7. Възстановена е ел.инсталацията на плъзгаща врата между 8-мо и 9-то поле /среден вход /.

В Корпус 12 през 2008 година е направен основен ремонт и модернизация на кран 12-3-3 и кран 12-3-4 в 3-то поле, над газо-кислородо-резна машина RUR 4000 GP. Възстановен и ремонтиран е също и кран 12-2-3, Q = 32/8т във 2-ро поле. Направен е ремонт и монтаж на компенсатори на хранящи шини в Корпус 12, VII поле. Изработена е траверса с постоянни магнити с товароносимост 5 тона. Направена е модернизация и ремонт на заварочни машини “LAG-400”. Проектирана и изработена е раздвижна ремонтно-монтажна платформа. Направен е основен ремонт и са пуснати в експлоатация листоогъваща машина тип XZC 3000/25 и Борверг тип W 250 G. През 2008 година в Корпус 12, I-во поле е изграден фундамент на който е монтиран и пуснат в експлоатация висещ шмиргел за входящ контрол на металите. В Корпус 12 е направен монтаж,

наладка и пускане в експлоатация на нова Заварочна колона C&B 3x3 s с глава A 6 S Arc.Master – 1 бр и заваръчен токоизточник LAF 1000 – 1бр.

В Корпус 13 през 2008 година е направен основен ремонт на Фрезхобел тип "FLP 2000", Струг "CU 400", Струг универсален тип 165 и други текущи ремонти.

Продължава работата по възстановяване функционалността на Корпус 20 и изграждането на помпено помещение и резервоар за вода.

Направен е ремонт и преустройство на 5 кабинета на 3-ти етаж в административната сграда.

Неп пряката инвестиционна дейност е свързана и с договора за наемане на производствените мощности на "Струма 1892" АД, гр. Перник, сключен в края на 2004 година. На базата на този договор, бяха преместени основните производствени машини и оборудване и монтирани в съответните цехове, за които са предназначени. В тази връзка през 2008 година е направен основен ремонт на Зъбонарезна машина тип 5K 328 A (собственост на "Струма 1892" и монтирана в Корпус 7) и на Зъбодълбачна машина "МААГ" (собственост на "Струма 1892" и монтирана в Корпус 7), с което се увеличава отчетната (първоначалната) им стойност.

Салдото в края на декември на разходите за придобиване на ДМА е в размер на 2 936 хил. лева. Тук се включват:

- Корпус 20 - 860 хил. лева;
- склад за мобилизационна готовност - 278 хил. лева;
- жилищни сгради - 414 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 7 - 607 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 12 - 479 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 13 - 204 хил. лева;
- помпено помещение в Корпус 20 - 94 хил. лева.

Това представляват предимно разходи по строителството и незавършени основни ремонти на сградите. След окончателното им завършване, с тези разходи ще се увеличи отчетната (първоначална) стойност на съответните дълготрайни материални активи.

През отчетния период дружеството не е извършвало финансова инвестиционна дейност.

16. Качество на произвежданата продукция

Акционерното дружество разполага с добре организирано складово стопанство - главно с оборудвани закрити складови помещения, които осигуряват съхраняването на необходимите за производството материали, комплектоващи изделия и елементи, а също така и спомагателни материали и консумативи.

Съществуващите складови помещения осигуряват съхраняването на материалите с необходимите качества и сигурност.

Организацията и реда в складовото стопанство е описана в Основна процедура ОП 7.5-4-0. В последните години е въведен принципа да се осигуряват материали, след като е открита поръчка за съответното изделие или услуга. Това позволява да

се използват само свежи материали и комплектоващи изделия, без да е необходимо престояването им продължително в складовите помещения.

Всички налични материали в складовите помещения имат необходимата идентифицираща маркировка, картотекират се с всички необходими данни за тях и придружителни документи за произход, технически характеристики, качество, количество, дата на производство и закупуване, складиране и др. Складовите помещения разполагат с необходимата подемна техника - кранове с товароподемност до 12,5 t и с електроповдигач за оперативна работа.

В Дружеството има добре организиран входящ контрол на всички постъпващи материали, комплектоващи изделия и елементи, и спомагателни материали, необходими за производството. Организацията, реда и задълженията на отделните длъжностни лица по изпълнението на входящия контрол, документите, които се съставят и други изисквания са посочени в Основна процедура ОП 7.4-2-0 "Проверка на закупения продукт".

Входящият контрол се провежда въз основа на изискванията на техническата документация, изискванията на възложителя (купувача), нормативно-техническите документи отнасящи се за съответния материал, изделие и по преценка на инспектора по входящ контрол според придружителните документи (сертификати за качество, опаковъчни листа, паспорти и др.). За доказване на необходимите качества на материалите се извършва допълнителен разрушителен или безразрушителен контрол, химически анализ, спектрален анализ и проверка на механичните свойства. При констатиране на отклонения в качеството и изискванията, входящите материали се отклоняват и не се допускат в производството.

В Дружеството се поддържа библиотека с всички необходими нормативни и нормативно-технически документи за разработване, производство, ремонт и експлоатация на поднадзорни съоръжения, включително и по Техника на безопасността. Това се отнася за фирмени стандарти, инструкции, Български държавни стандарти, международни стандарти, Евронорми, стандарти на някои европейски и американски страни, нормативно-технически документи на Държавната агенция по стандартизация и други подобни.

Дейността по поддържането и актуализирането на библиотеката, разработването и осигуряването на Дружеството с необходимите фирмени и други стандарти се извършва от Специалист по стандарти.

За по-важните видове технологични процеси са разработени фирмени процедури и технологични инструкции с определени изисквания за качествено им извършване. В Дружеството е документирана Система по управление на качеството съгласно изискванията на ISO 9001:2000. Същата е сертифицирана от TUV NORD със сертификат № 44 100 077024.

Също така дружеството притежава и сертификати за произвеждане на заварени метални конструкции съгласно DIN 18800-7 и DIN 15018, за поддържане, ремонтиране и преустройство на мостови, козлови щабелни кранове и релсовите пътища към тях издадено от "Държавна агенция за метрологичен и технически надзор" (притежава Удостоверение №340 от 11.04.2008г.), за системата на качеството на заваръчните процеси в дружеството съгласно DIN 729 - 2, издадени от немската сертификационна организация SLV Halle. DIN 729 - 2 е доказателство за качеството на произведените заварени конструкции, за

контролирането на заваръчните процеси, за проследимостта на използваните материали и за изпитването на крайната продукция чрез всички методи за безразрушителен контрол.

Заварчиците в дружеството са 24 и са сертифицирани от TUV NORD съгласно БДС DIN EN 287-1:2004, при спазване на директива 97/23/EG за добиване на трудоспособност за заварчици.

За всеки заварчик се води специален картон, в който се нанасят всички данни за квалификацията му, резултатите от периодичните проверки на знанията му, резултатите от изпитванията на заварените от него пробни заварени съединения и други сведения, които характеризират работата му като заварчик.

Контролът на качеството на заваръчните работи се извършва от висококвалифицирани инспектори по технически и качествен контрол с висше образование. Безразрушителният контрол се извършва от акредитирана лаборатория "НДТ ЕКСПРЕС"-ООД гр. Перник с която сме сключили договор за извършване на контрол на съоръжения с повишена опасност, в това число и газови съоръжения и инсталации. Лабораторията е съоръжена с достатъчна апаратура за извършване на ултразвуков, рентгенографичен, магнитнопрахов и капиларен /цветна дефектоскопия/ контрол.

За измерване на съоръженията разполагаме със специалисти с висше образование от ЦИЛ и необходимата измервателна техника.

Проверката на документите през 2008г. за осигуряване на качеството в различните области показва основните проблеми по качеството, които са от получени рекламации, възникнали от установени от инспекторите по качеството несъответствия и са регистрирани в 130 броя „Протокол за несъответствие". В тях се отразяват решенията на главния конструктор и главния инженер за по-нататъшните действия. В повечето становището на главния конструктор е да се приеме преработка. Понякога възникналото несъответствие не е определящо за качеството и се приема без преработка. Когато е взето решение как да се действа в конкретния случай, протоколът за несъответствие се връща на инспектор "КК".

Има и недопустими несъответствия, поради което главният конструктор е дал становище за предприемане на необходимо действие брак и са съставени 27 броя „Акт за брак", като преди всичко са констатирани дефекти в доставените материали.

Непрекъснатото подобряване на СУК е тясно свързано с анализа на данните и предприемането на коригиращи и превантивни действия. Предприемането на коригиращи и превантивни действия в Дружеството е регламентирано в процедура ОП 8.5-1-0

През разглеждания период е получена само една рекламация от ТЕЦ „Варна" относно 2 бр. „Грайфер за въглища – 10 куб.м.". След обстойни анализи се установи грешка в конструкцията и всички разходи за поправката се поеха от „Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД.

След направените вътрешни одити по качеството и направеното цялостно преглеждане системата по качество на дружеството (с участие на ръководния персонал) се вижда, че е внедрена в Дружеството, функционира в съответствие с ISO 9001:2000.

17. Просрочени вземания и задължения и събирането им по съдебен ред

До края на 2008 год. „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД води съдебни дела, като исковете са на обща стойност 3 230 хил. лева – главници и лихви. Част от делата са срещу нередовни длъжници за произведена и доставена, но неплатена продукция. Друг дял от делата са срещу търговски контрагенти за неизпълнени договорни задължения и по обжалвани по административен ред актове на общинската и данъчната администрация.

До края на 2008 год. на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД са присъдени по водените от дружеството дела 2 850 хил. лева, част от които са по недължими задължения на дружеството и обезсилени изпълнителни листа.

В посочения период срещу „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД са заведени и част от тях приключили облигационни и трудови дела за главници и лихви в размер на 66 хил. лева.

През 2008 год. от и срещу „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД се водят съдебни дела, разпределени както е посочено в следващите таблици:

№ по ред	Съдебни дела, водени от и срещу "Бесттехника ТМ - Радомир" ПАД до края на 2008 година	Претендирана сума в хил. лева
1	Облигационни/граждански и административни дела, водени от дружеството до 31.12.2008 година	3 230
2	Присъдени на дружеството вземания	2 850
3	Граждански/облигационни и трудови дела, водени срещу дружеството до 31.12.2008 година	56
4	Присъдени вземания на наши контрагенти и работници по невлезли в сила решения	10

Задълженията по изпълнителни дела са увеличени на база присъдени суми по решения от 2008г., но все още не са удовлетворени или не е постигнато споразумение за изплащането им. Същите са, както следва:

№ по ред	Изпълнителни дела, водени срещу "Бесттехника ТМ - Радомир" ПАД	Дължима сума (хил. лв)
1	Изпълнителни дела, с вискатели физически и юридически лица	16,5
	Общо дължими суми по изпълнителни дела	16,5

До края на 2008 год. „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД изплати около **1 469 хил. лева** за различни видове задължения, както е посочено в таблицата на следващата страница, които нямат съществени промени поради настъпването на общо икономическата финансова стагнация.

№ по ред	Описание на задълженията	Изплатена сума (хил. лв.)
1	По граждански дела:	13
	► Към физически лица	7
	► Към юридически лица	6
2	По изпълнителни дела	1 330
	► Към физически лица	61
	► Към юридически лица	1269
3	Текущи споразумения със и без заведени дела	126
	► Към физически лица	26
	► Към юридически лица	100
Общо изплатени задължения през 2008 година		1 469

Тук не се разглеждат обединените и разсрочени от Министерския съвет за осем години публични задължения.

18. Увеличаване на кредитната експозиция

В началото на 2008 година задълженията на дружеството към „ОББ“ АД бяха в размер на 5 280 хил. лева. Тази сума представлява кредитна линия на револвиращ принцип. Общият разрешен размер е 2 700 000 EURO, от които 1 350 000 EURO се издължават съгласно погасителен план по 50 000 EURO месечно. Останалите 1 350 000 EURO се ползват на револвиращ принцип. Срокът им е до края на 2009 година с опции за удължаване с по една година. При прилагането на тези опции крайният срок става 2012 година.

С допълнително споразумение от 6-ти февруари 2008 година се променя ползваният лимит за банкови гаранции от 1 300 000 EURO на 2 700 000 EURO.

С договор за банков кредит №19 от 06.02.2008 год. „ОББ“ АД отпуска инвестиционен кредит в размер на 1 000 000 EURO. Средствата по този кредит могат да се ползват за закупуване на машини и съоръжения, както и за основен ремонт на производствените корпуси. Усвояването им се извършва в съотношение Кредит : Собствени средства → 75% : 25%. Срокът за усвояване е до края на 2008 год., а погасяването е в продължение на 4 години, започвайки от януари 2009 година.

С анекси от август 2008 година кредитната експозиция на дружеството беше увеличена с 1 700 000 EURO, както следва:

- кредитната линия нарастна с 1 000 000 EURO и стана 3 700 000 EURO;
- лимита за банкови гаранции беше увеличен със 700 000 EURO и вече е 3 400 000 EURO.

Обезпечение за банката по общата кредитна експозиция е особен залог на търговското предприятие „Бесттехника ТМ-Радомир“ АД.

19. Дейност в областта на научните изследвания и проучвания

Дружеството не извършва научно-развойна дейност на този етап.

20. Движение на акциите

Дружеството е публично АД.

През 2008 година на фондовата борса са изтъргувани акции на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД в обеми, както следва:

№ по ред	Месеци на 2008 година				№ по ред	Тримесечия на 2008 година				% от минималния среднодневен обем от 2000 акции
	Месец	Брой акции	Брой работни дни	Среднодневен обем		Тримесечие	Брой акции	Брой работни дни	Среднодневен обем	
1	Януари	2 539	22	115	1	Първо тримесечие	9 562	63	152	7.59%
2	Февруари	6 321	21	301						
3	Март	702	20	35						
4	Април	72	21	3	2	Второ тримесечие	1 905	63	30	1.51%
5	Май	637	21	30						
6	Юни	1 196	21	57						
7	Юли	512	23	22	3	Трето тримесечие	1 057	65	16	0.81%
8	Август	154	21	7						
9	Септември	391	21	19						
10	Октомври	0	23	0	4	Четвърто тримесечие	153	63	2	0.12%
11	Ноември	40	20	2						
12	Декември	113	20	6						
Всичко 2008 година		12 677	254	50			12 677	254	50	2.50%

През годината средната цената на една акция е 10,63 лева.

Дневният обем на продажбите през периода се движеше неравномерно – от нула до няколко хиляди броя. Най-много продажби са отчетени на 20.02.2008 година, когато са изтъргувани 2 493 акции. Продажната цена се движеше в границите от 5,90 лв. до 14,50 лева за една акция.

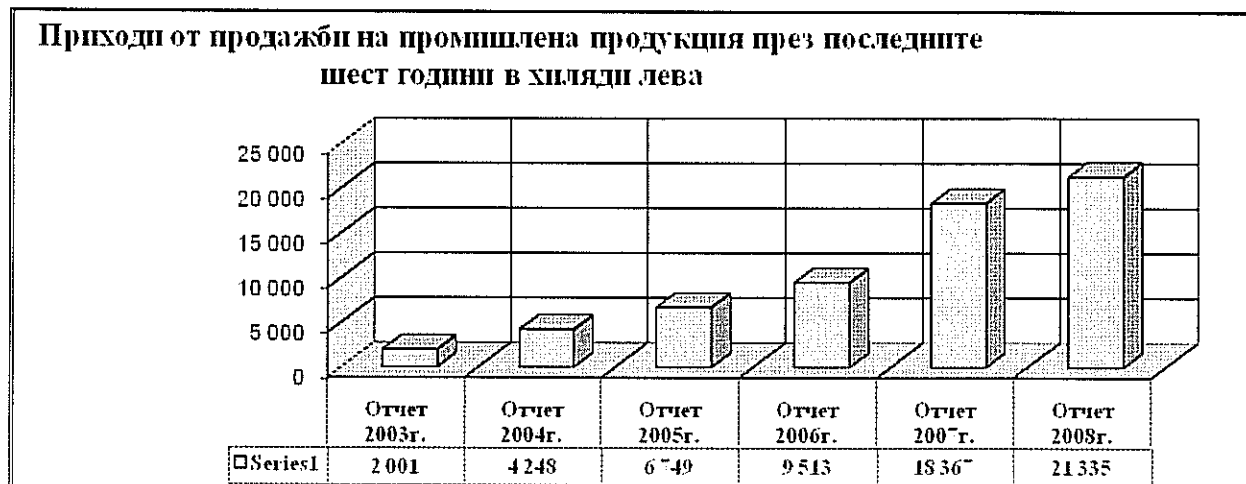
Колапсът на фондовите борси не подмина и „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД. За 4-то тримесечие са реализирани само 5 сделки за 153 бр. акции, при средна цена от 5,92 лв. за 1бр., или 53 бр. акции средно на месец.

За сравнение, за 9-те месеца имаме 205 сделки за 12 524 бр. акции, при средна цена от 10,83 лв., или 1392 бр. акции средно на месец. С други думи, ако пазарната капитализация на Дружеството в края на 9-месечието на 2008 г. е била 19 млн. лева, то в края на годината тя е 10,4 млн. лева.

21. Развитие на предприятието през последните шест години

В настоящия раздел от Доклада за дейността се посочват някои основни показатели съгласно отчетите за последните шест години. Съпоставянето им дава информация на инвеститорите за фактическите тенденции в развитието на публичното дружество през този период.

Имайки предвид основната дейност на дружеството, първият разглеждан показател е **приходи от продажби на промишлена продукция**. Долната графика дава размера на тези приходи през периода 2003г. ÷ 2008г.

Единичният и дребносериен характер на производството определя необходимостта от използването на **нормочасовете** като **основен обективен измерител на производствената дейност**. Графиката по-долу дава представа за движението на този показател през годините 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 и 2008.

Някои основни показатели по Отчета за приходите и разходите (Отчета за доходите) за последните шест години са посочени в таблицата на следващата страница.

хил. лева

№ по ред	Показатели	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	Нетни приходи от продажби	2 427	6 876	8 640	10 901	20 164	22 692
	в т. ч. продукция и услуги	2 001	4 258	7 278	10 218	18 368	21 335
2	Общо всички видове приходи	2 447	6 883	8 643	10 911	20 170	22 714
3	Счетоводна печалба(+) или загуба(-)	-1 955	-5 676	517	689	1929	785
4	Балансова печалба(+) или загуба(-)	-1 955	-5 676	565	601	1780	792

През периода 2001 год. - 2004 год. крайният финансов резултат се влошава. През 2004 година той е доста неблагоприятен, въпреки нарасналите приходи. Основната причина за това е осчетоводяването на лихвите по задълженията към Държавата и извършената обезценка на активи (незавършено производство). Но от 2005 година дружеството работи на печалба.

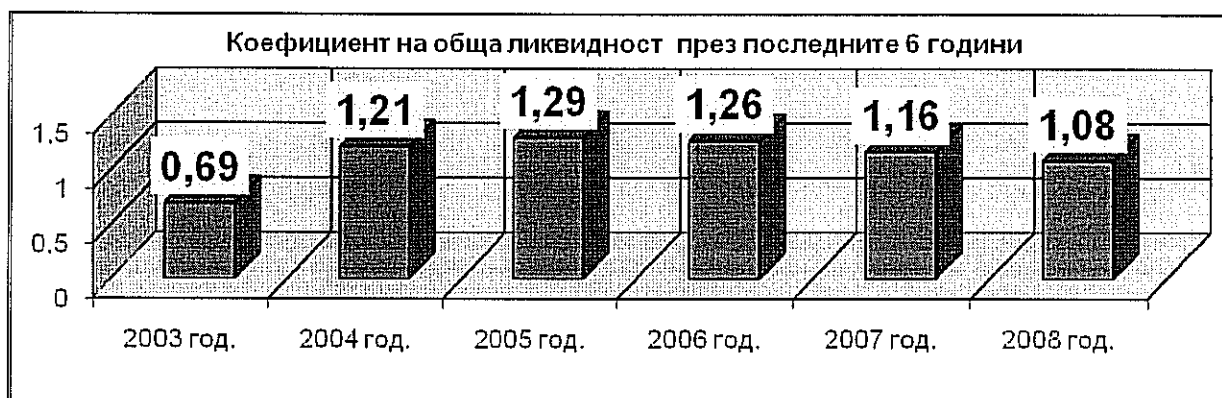
Показатели по Баланса.

хил. лева

№ по ред	Показатели	31.12. 2003г.	31.12. 2004г.	31.12. 2005г.	31.12. 2006г.	31.12. 2007г.	31.12. 2008г.
1	Краткотрайни (текущи) активи	11 866	12 083	15 265	15 827	21 455	28 874
2	Краткосрочни (текущи) пасиви	17 134	10 007	11 838	12 517	18 522	26 664
3	Коефициент на обща ликвидност	0,69	1,21	1,29	1,26	1,16	1,08

В горната таблица е дадено състоянието на основните **краткотрайни активи и пасиви**. Активите нарастват през периода 2003 год. – 2008 год., но особено бързо през последните две години. Краткосрочните пасиви намаляват през 2004 год. в резултат на разсрочването за 8 години на по-голямата част от публичните задължения. Последните бяха отнесени като дългосрочни задължения. Поради това и **коефициентът на обща ликвидност** се подобри значително през 2004 год. През 2005 год. същият отбелязва нарастване, но през следващите три години намалява. Като цяло той е по-нисък от теоретично приемливия (2,00) за добре работещо предприятие.

Изменението на коефициента на обща ликвидност е дадено в графиката на следващата страница.

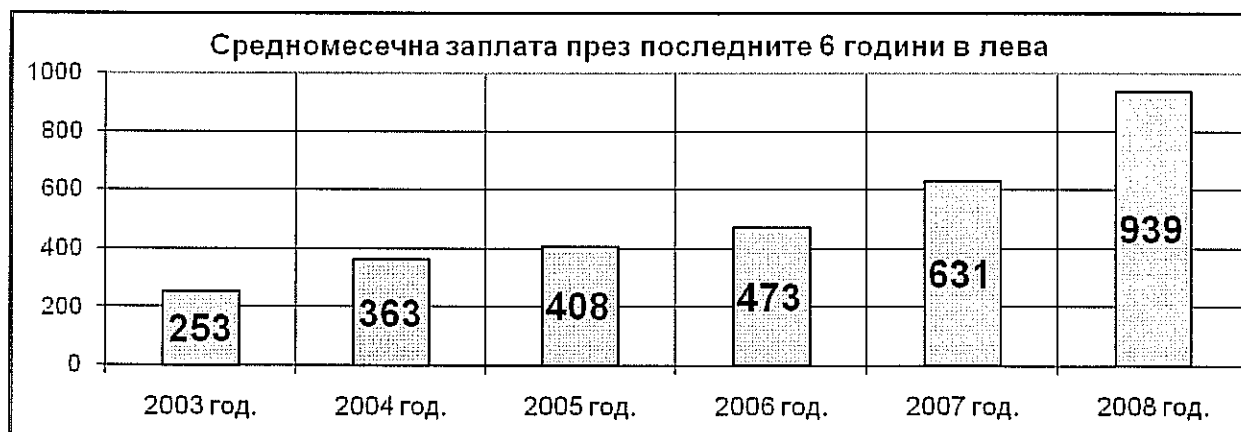

Численост на персонала и заплащане.

На долната графика е дадено изменението на общата численост и на основните нормени работници през разглеждания шестгодишен период.

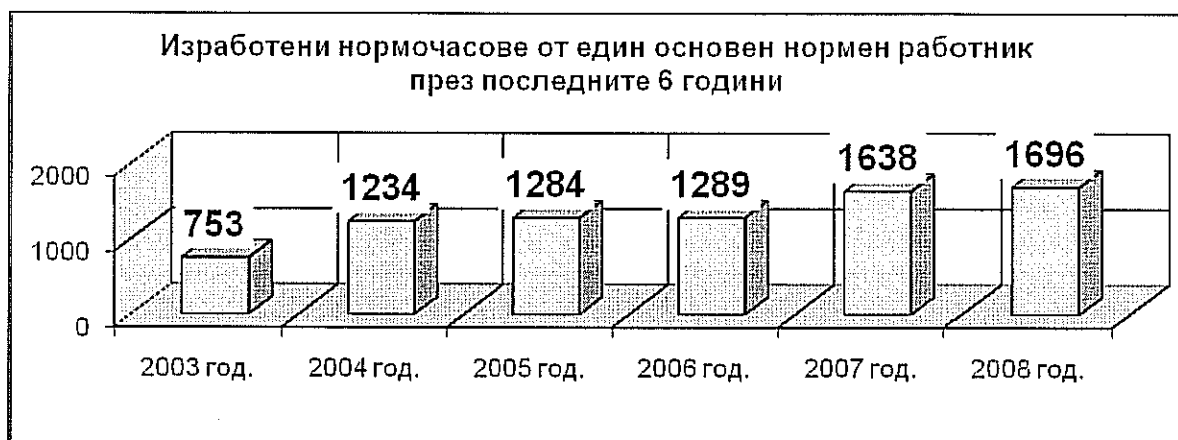

На следващата графика се вижда средната работна заплата през шестте разглеждани години.

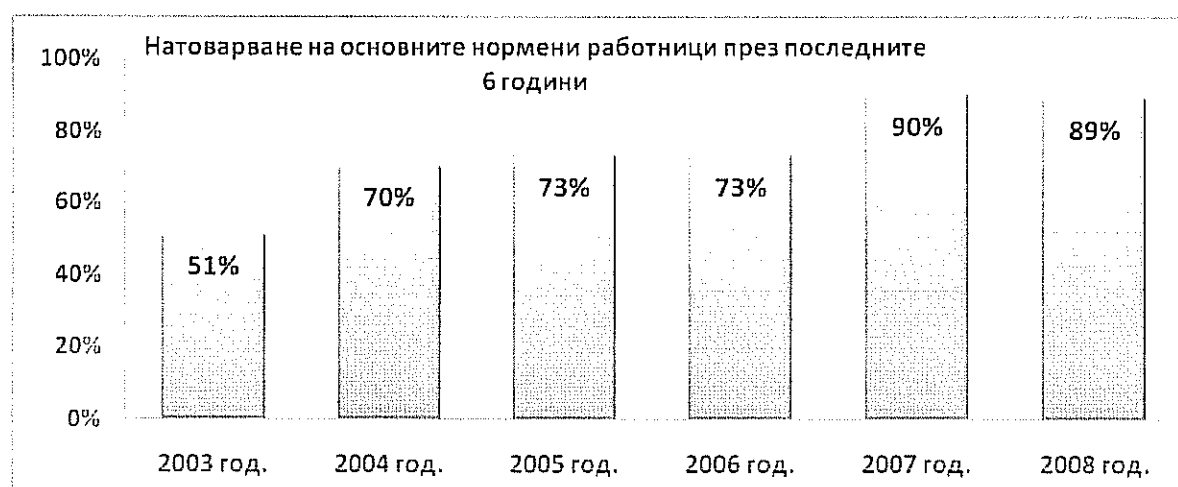

Производителност на труда.

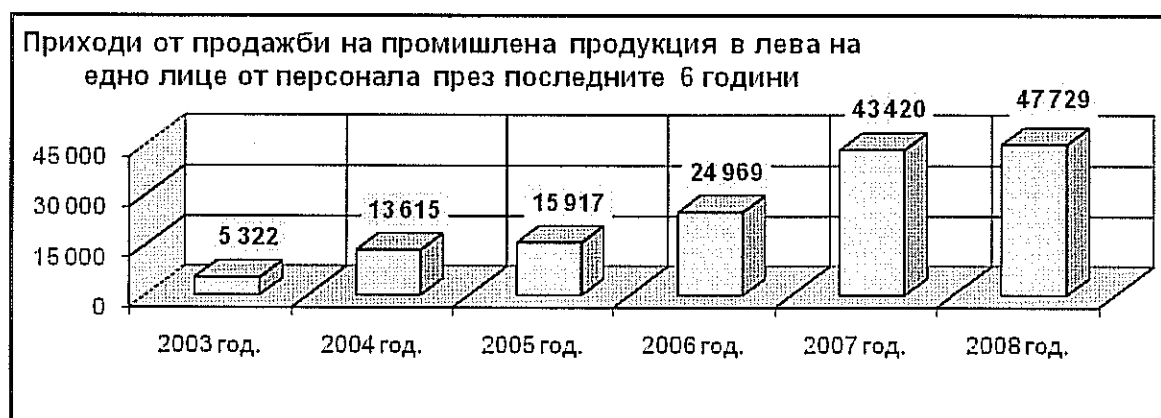
На графиката от следващата страница е дадена производителността на един основен нормен работник в нормочасове през всяка от шестте години.

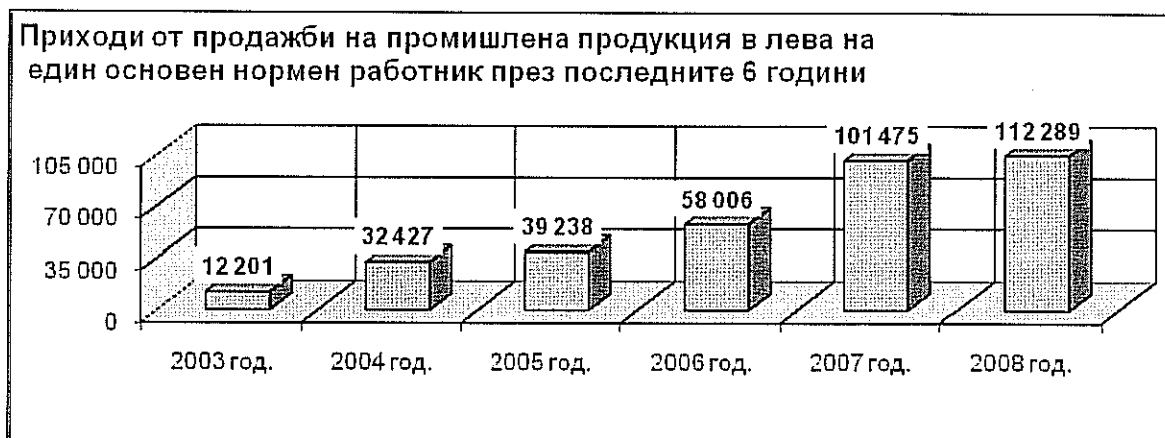
Цифрите в следващата графика дават натоварването в процент на основните нормени работници като съотношение между изработените нормочасове и отработените човекочасове.

Графиката по-долу показва как се изменя през годините производителността на труда на целия персонал на база приходи от продажби на промишлена продукция.

Следващата графика показва как се изменя през годините производителността на труда на основните нормени работници на база приходи от продажби на промишлена продукция.

Като обобщение може да се посочи, че през последните шест години икономическите показатели се подобряват след 2005 година "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД реализира нарастваща печалба.

22. Предвиждано развитие на предприятието през 2009 година

Изготвеният **Бизнес-план за 2009 година** предвижда увеличаване на производствената дейност, но съобразно обусловените от световната икономическа криза условия. Същият се състои от четири основни части:

- Производствена програма;
- План по труда;
- Финансов план за приходите, разходите и паричните потоци;
- Бюджети на дирекциите – 8 броя.

Гаранция за реализма на производствената програма за 2009 година са сключените договори и получени заявки от досегашни и нови клиенти.

Договорената и включена в производствената програма за 2009 година продукция е дадена в следващата таблица:

№ по ред	Клиент	Предмет на продажбите	Стойност в хил. лева, без ДДС	Относителен дял
1.	Договори, сключени за реализация през 2009 г.		17 821	72,7%
1	"Арко ООД", България	Зъбни венци за циментова индустрия	51	0,2%
2	"Волта-С"ООД, България	Байонетен механизъм за Автоклав	59	0,2%
3	"Струма 1892"АД, България	Трошачки, мелници, сита за инертни материали	20	0,1%
4	Кумерио Мед АД, България	Изработка на предпазно-регулиращо устройство за Трошачка роторна Т320.400	4	0,0%
5	ALSTOM POWER ROMANIA, Румъния	Възли за генератори за водноелектрически централи	38	0,2%
6	DAL MAKINA, Турция	Зъбен венец и зъбно колело за циментовата индустрия	395	1,6%
7	Herrenknecht AG, Германия	Съоръжения за прокарване на тунели	90	0,4%
8	Howden Ventilatoren GmbH, Германия	Съоръжения за ТЕЦ - Тела за отвеждане на отработили газове	3 013	12,3%
9	Kocks Krane International GmbH, Германия	Кранови колички за 700 тонни портални кранове	2 314	9,4%

№ по ред	Клиент	Предмет на продажбите	Стойност в хил. лева, без ДДС	Относителен дял
10	OUTOTEC, Финландия	Трошачно-мелещо оборудване за рудодобива	9 237	37,7%
11	Балканстрой АД, България	Металоконструкции на цехове за производство на гипсокартон	902	3,7%
12	Siempelkamp, Германия	Челни стени на мелници за рудодобива	440	1,8%
13	БЕСТТЕХНИКА ЕООД, България	Кофи за грайферни кранове за насипни товари	51	0,2%
14	БЕСТТЕХНИКА ЕООД (за АЕЦ Козлудуй), България	Интерфейсни елементи към Редуктор за 160т подеи на кран мостов 160/32/8т в хранилище за отработено ядрено гориво	34	0,1%
15	Девня Цимент АД, България	Мелници и редуктори за циментовата промишленост - ремонти	118	0,5%
16	ЕЛАЦИТЕ МЕД, България	Челни стени и шийки за трошачно-мелещо оборудване - ремонт	81	0,3%
17	ЕЛЕКТРОСТОМАНА, България	Оборудване за цветната металургия	12	0,1%
18	Макстил АД, Македония	Шина кружна за ролганг	32	0,1%
19	Марин Маринов МСМ, България	Части към ротационен барабан (бандаж) от поточна линия за производство на хартия	112	0,5%
20	Радомир Метал Индъстрийз АД, България	Отливки на трошачки - механична обработка	618	2,5%
21	СТОМАНА ИНДЪСТРИ, България	Ролганзи - Кръгови релси	70	0,3%
22	ЧУГУНОЛЕЕНЕ АД	Леярски каси	130	0,5%
II.	Договори, предстоящи за сключване през 2009 г.		6 699	27,3%
1	Фирми, България	Резервни части за редуктори, багери, грайферни кранове	100	0,4%
2	"Струма 1892" АД, България	Трошачки, мелници, сита за инертни материали	125	0,5%
3	Herrenknecht AG, Германия	Съоръжения за прокарване на тунели	300	1,2%
4	Howden Ventilatoren GmbH, Германия	Съоръжения за ТЕЦ - Тела за отвеждане на отработили газове	500	2,0%
5	OUTOTEC, Финландия	Трошачно-мелещо оборудване за рудодобива	3 800	15,5%
6	Балканстрой АД, България	Металоконструкции на цехове за производство на гипсокартон	902	3,7%
7	Радомир Метал Индъстрийз АД, България	Отливки на трошачки - механична обработка	200	0,8%
8	ALSTOM POWER ROMANIA, Румъния	Възли за генератори за водноелектрически централи	38	0,2%
9	Vergnet, Франция	Корпуси на вятърни генератори за добив на ел. енергия	500	2,0%
10	Други клиенти	Други изделия	234	1,0%
О Б Щ О (I. + II.)			24 520	100,0%

84% от тази продукция е за клиенти извън страната. Останалата част са изделия с инвестиционно предназначение за предприятия от страната.

През 2009г. се осъществяват процеси на непрекъснато договаряне на допълнителна нова продукция, както за текущата година, така и с преход за 2010 година.

Основните показатели, заложенi в бизнес-плана за 2009 година, са следните:

1. Приходи в размер на 25 755 хил. лева, разпределени по следния начин:

→	Производство на промишлена продукция	24 520	х. лв.
→	Приходи от услуги	120	х. лв.
→	Продажби на неоперативни активи	300	х. лв.
→	Продажби на технологични отпадъци, стружки и бракувани материали за скраб	480	х. лв.
→	Приходи от наеми	120	х. лв.
→	Други приходи	212	х. лв.
→	Финансови приходи	3	х. лв.

2. Разходи в размер на 23 787 хил. лева, разпределени по следния начин:

→	За материали	9 846	х. лв.
→	За външни услуги	2 619	х. лв.
→	Амортизации	1 644	х. лв.
→	За заплати и възнаграждения	6 909	х. лв.
→	За осигуровки	1 203	х. лв.
→	Местни и еднократни данъци и такси	183	х. лв.
→	Други разходи	519	х. лв.
→	Суми с корективен характер	-525	х. лв.
→	Финансови разходи (преобладаващо лихви)	1 389	х. лв.

3. Счетоводна печалба в размер на 1 968 хил. лева.

- Корпоративен данък - 197 хил. лева;
- Чиста печалба - 1 771 хил. лева.

4. Нормочасове - 326 275.

5. Производителност на основните нормени работници - 160 нормочаса месечно на един основен нормен работник (присъствен).

6. Средногодишната численост на персонала е 455 човека, разпределени по следния начин:

- Основни нормени работници - 194 човека;
- Непряк производствен персонал: спомагателни работници, кранисти, диспечери, цехови технолози, началник цехове, помощен персонал; оперативно управление на производството; работници по ремонта; контрол на качеството; газово и енергийно стопанство; техническа подготовка на производството - 181 човека;
- Управленчески, административно-технически и помощен персонал в дружеството - 45 човека;
- Охрана (физическа и противопожарна) - 35 човека.

7. Инвестициите в дълготрайни (нетекущи) активи през 2009 година се планира да бъдат в размер на 3 562 хил. лева и са посочени в долната таблица.

№ по ред	Описание на планираните за 2009 година инвестиции по основни групи	Стойност (хил. лева)
1	Сгради и строителни конструкции	378
2	Машины и производствено оборудване	2 983
3	Измервателна апаратура, свързана с контрол на качеството	5
4	Компютърна техника, принтери, скенери, копирни апарати, кабелни/безжични и оптични връзки	50
5	Съоръжения	110
6	Транспортни средства	16
7	Стопански инвентар и други ДМА	20
8	Придобиване на нематериални дълготрайни активи	0
Инвестиции - общо		3 562

В посочените по-горе инвестиции са включени първоначалните и месечни плащания на лизингови вноски.

8. При заложените по-горе параметри се получава месечен **Технико-икономически минимум (Критична точка на съотношението Приходи-разходи)** в размер на **1 757 хил. лева** (месечно производство на промишлена продукция). Това отговаря на изработени **22 583 нормочаса** за един месец.

Горното означава, че за да бъде на печалба само от производствената си дейност, дружеството трябва да произведе и да продаде промишлена продукция в размер на 21 081 хил. лева за една година, т. е. да бъдат изработени 270 998 нормочаса.

23. Предвиждано развитие на предприятието през периода 2009г. ÷ 2016г.

Изготвената **перспективна програма за развитие на “Бесттехника ТМ-Радомир” публично АД** е съобразена със започналата и очаквана да бъде продължителна икономическа криза. Заложени са предвиждания в общонационален мащаб оживлението да започне през 2011 година, а икономическия подем – след 2012 година.

Разработеният дългосрочен финансов план предвижда на база постъпленията от производствената дейност:

- а) да се покриват всички текущи разходи;
- б) да се извършва постепенно погасяване на натрупаните задължения;
- в) да се реализира дългосрочна и широкомащабна инвестиционна програма.

“Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД е традиционен производител на оборудване за енергетиката, металургията, въгледобива, добива и преработката на минерални суровини, циментовата промишленост, химическата промишленост, пристанищни съоръжения и други. Продукцията на дружеството успя да се утвърди на Западноевропейския пазар. Значителна част от произвежданите изделия са предназначени за реконструкция и обновяване на предприятия от тежката индустрия в страната.

А. Дългосрочен Бизнес план

В синтезиран вид основните показатели са дадени в таблицата по-долу.

Показатели и години	2009 год.	2010 год.	2011 год.	2012 год.	2013 год.	2014 год.	2015 год.	2016 год.
Произведени нормо-часове (хиляди)	326	361	402	448	499	557	622	694
Промислена продукция (хил. лв.)	24 520	27 471	32 360	38 056	44 753	52 630	61 893	72 786
Всичко приходи (хил. лв.)	25 755	28 542	33 576	39 290	46 042	53 996	63 354	74 358
Счетоводна печалба (хил. лв.)	1 968	2 256	3 812	5 060	6 569	8 311	10 310	12 547
Корпоративен данък (хил. лв.)	197	226	381	506	657	831	1 031	1 255

През разглеждания период производството нараства с достатъчно бързи и устойчиви темпове.

Някои изходни положения при разработването на дългосрочния Бизнес план:

- Заложени са продажни цени на произвежданата промишлена продукция, каквито се очаква да бъдат през съответните години. Цената на готовата продукция, изразена като произведена продукция от 1 н/ч, се запазва на равнището от 2008-ма година до края на 2010-та година. Започвайки от 2011-та година, същата нараства с около 5% годишно през следващите години.

- Произвежданите нормочасове по клиентски поръчки се планира да нарастват ежегодно с около 12 на сто.

- Заложени са очакваните за съответните години цени на покупните материали и на външните услуги. Те запазват настоящото си равнище до 2010-та година, след което нарастват средно с около 5% всяка година. Цените на енергийните ресурси се предвижда да нарастват с 10-15 % всяка година.

- Предвидени са средни заплати на персонала, които през следващите две години запазват равнището си от края на 2008-ма година. От 2011-та година нарастването на заплатите е средно 10% годишно.

- През разглеждания период е заложен основен лихвен процент равен на 4 пункта.

- Корпоративния данък се предвижда да остане 10% до края на плановия период.

Б. План по труда

В следващата таблица е дадено изменението на числеността на персонала и на средната работна заплата през разглеждания период.

Показатели и години	2009 год.	2010 год.	2011 год.	2012 год.	2013 год.	2014 год.	2015 год.	2016 год.
Численост на персонала	455	479	513	552	595	644	698	759
Средномесечна заплата в лева	1 172	1 189	1 293	1 446	1 610	1 786	1 975	2 176

Числеността нараства предимно за сметка на основните нормени работници. Съществуващия недостиг на такива квалифицирани работници в момента се

предвижда да бъде преодолян, включително чрез наемане от чужбина. През целия период нарастването на персонала е около 8% годишно. За разглеждания 8-годишен период дружеството осигурява над 300 нови работни места.

В. Инвестиционна програма

В долната таблица е даден размера на инвестициите през следващите осем години.

хил. лева									
№ по ред	Години и описание на планираните инвестиции по основни групи	2009 год.	2010 год.	2011 год.	2012 год.	2013 год.	2014 год.	2015 год.	2016 год.
1	Сгради и строителни конструкции	378	927	463	464	556	668	1 112	1 335
2	Машини и производствено оборудване	2 983	4 144	2 072	1 865	2 238	2 900	4 973	5 968
3	Измервателна апаратура, свързана с контролана качеството	5	60	72	87	104	124	149	179
4	Компютърна техника, принтери, скенери, копирни апарати, кабелни/безжични и оптични връзки	50	45	50	59	71	86	103	123
5	Съоръжения	110	775	388	388	465	558	930	1 116
6	Транспортни средства	16	46	46	56	67	80	96	115
7	Стопански инвентар и други ДМА	20	0	7	14	25	25	25	27
8	Придобиване на нематериални дълготрайни активи	0	220	55	66	79	95	114	137
Инвестиции - общо		3 562	6 217	3 153	2 999	3 605	4 536	7 502	9 000

От 2006 год. започна осъществяването на мащабна инвестиционна програма с цел модернизация и обновяване на машините и оборудването. Това позволява постигане на необходимата конкурентоспособност в рамките на Европейския съюз.

През разглеждания период 2009 год. ÷ 2016 год. се предвижда да бъдат направени инвестиции на обща стойност над 40 милиона лева.

На база перспективната програма за развитие до 2016 год., следва да се има предвид и значителния социален ефект от дейността на дружеството. Към осигуряваните в края на 2008 година 450 работни места ще се прибавят средногодишно близо по 40 такива, предимно за основни работници, както и за млади специалисти с висше образование.

24. Изпълнение на програмата за прилагане на международно признатите стандарти за добро корпоративно управление

“Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД разполага с разработена и приета от ръководството **Програмата за прилагане на международно признатите стандарти за добро корпоративно управление**. Същата е изготвена съгласно изискванията на чл. 94, ал. 2, т. 3 от Закона за публично предлагане на ценни книжа. Програмата се изпълнява съгласно изискванията на закона. **Дейността на**

управителните и на контролните органи на дружеството през изтеклата година съответства на тези стандарти.

На настоящия етап не се налага извършването на преоценка на програмата и промяната ѝ с цел подобряване прилагането на стандартите за добро корпоративно управление в дружеството. Същата се изпълнява в съответствие с основната цел на корпоративното управление, а именно увеличаване на изгодата за акционерите.

Задачите на действащата програма са: утвърждаване на принципите за добро корпоративно управление в дружеството; поощряване на успешните стопански дейности на предприятието; повишаване на доверието на акционерите, инвеститорите и лицата, заинтересовани от управлението и дейността на дружеството.

Имайки предвид, че корпоративното управление е управление от страна на акционерите посредством избрани от тях управителни органи, могат да се посочат следните **основни положения при изпълнението на програмата:**

А. "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД е създадо ясно **дефинирани отговорности на ръководителите и отчетност пред акционерите.** Дружеството има едностепенна структура на управление – Съвет на директорите, който е с ясно разграничени правомощия, функции, задължения и отговорности. Действията на членовете на Съвета са напълно обосновани, добросъвестни, и се извършват с грижата на добър търговец, в интерес на дружеството и акционерите.

Съветът на директорите е избран от Общото събрание на акционерите. От своя страна той избира, назначава, контролира и освобождава от длъжност изпълнителните директори.

Б. Изпълнителните директори, които са и членове на Съвета на директорите: осъществяват управлението на "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД; организират и ръководят оперативната дейност на дружеството като извършват всички действия и сделки, свързани с упражняване на търговската дейност; представят на СД бизнес-планове и текущи разчети по тримесечия; уведомяват в писмена форма СД за всички обстоятелства от съществено значение за дружеството; сключват, изменят и прекратяват трудовите договори, налагат дисциплинарни наказания, стимулират и санкционират персонала на дружеството, командироваат работниците и служителите при спазване на действащата нормативна уредба; създават условия за социално развитие на колектива в дружеството и за подобряване на условията на труд, подписват и изпълняват колективния трудов договор.

В. Правата на акционерите са защитени. Това се осигурява **като:** сделките с акциите на "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД се извършват само на регулираните пазари на ценни книжа, както и чрез инвестиционни посредници; всеки акционер има право да продава част или всичките си акции на друго лице за определена цена по всяко време без съгласието на управителния орган или другите акционери.

Г. Всеки акционер има право да получава необходимата информация и да участва при вземането на решения за: изменения и допълнения на Устава на дружеството; определяне основните насоки за дейността на дружеството; определяне броя, избора и освобождаването на членове от Съвета на директорите и определяне възнаграждението им; назначаване и освобождаване лицензиран одитор; одобряване на Годишния финансов отчет; освобождаване от отговорност на членовете на Съвета на директорите след приемане на отчета за неговата дейност; други права съгласно ТЗ и Устава на дружеството.

Д. Акционерите получават достатъчна и своевременна информация за датата, мястото и дневния ред на Общото събрание на акционерите. Акционерите могат да задават всякакви въпроси, които ги интересуват, във връзка с дневния ред на Общото събрание или взети решения и други въпроси, които не представляват вътрешно-фирмена тайна. За получаване на своевременна информация се грижи Директорът за връзка с инвеститорите.

Е. Акционерите са равнопоставени и миноритарните акционери са защитени. Всяка акция дава право на един глас в Общото събрание на акционерите, право на дивидент и на ликвидационен дял, съразмерни на номиналната стойност на акцията. Акционерите участват в Общото събрание лично или чрез представител. Гласовете са равнозначни, независимо дали са дадени лично или неприсъствено. За вземането на важни решения от Общото събрание на акционерите, като изменение и допълнение на Устава, увеличаване и намаляване на капитала, преобразуване и прекратяване на Дружеството, се изисква мнозинство $\frac{2}{3}$ от представения капитал при присъствие или представяне на събранията най-малко на $\frac{2}{3}$ от капитала. За вземане на решение за овластяване на Съвета на директорите за сключване на сделки по чл.114 от ЗППЦК и одобряване на договорите за съвместно предприятие се изисква мнозинство $\frac{3}{4}$ от представения капитал.

Ж. Спазват се всички законови и договорни права на заинтересованите лица. Същите изразяват мнение, дават предложения при вземане на решения от управителните органи за структурни промени в Дружеството, промени в личния състав, обсъждане на бизнес плана на Дружеството и други въпроси, свързани с дейността. Заинтересованите лица имат достъп до съответната информация, необходима им за изразяване на мнение и даване на предложения по конкретни въпроси.

З. Информацията за дейността на “Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД е прозрачна и се разкрива своевременно.

Управителните органи проверяват годишните, тримесечните и текущите отчети, а изпълнителните директори заверяват същите с подписа си. Директорът за връзка с инвеститорите представя годишния и тримесечните отчети своевременно в ДКЦК и публикува съобщение в ежедневник. Всеки акционер или инвеститор може да се запознае със съдържанието на представените отчети.

Годишният одит се извършва от независим одитор, избран от Общото събрание на акционерите. Информацията се изготвя, одитира и разкрива съгласно националните счетоводни стандарти и международните стандарти за финансови отчети.

Дружеството уведомява своите акционери и инвеститорите чрез вписване в съдебния регистър, публикации и представяне в ДКЦК на промените в Устава, в управителните и контролни органи и други данни от съществено значение.

И. Инициативност на ръководните органи.

Управителните органи имат предприемаческа нагласа и вземат решения, които помагат на "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД да се развива. Те са запознати с въпросите от местно естество, които засягат дейността на дружеството, както и с международните тенденции и събития, които могат да засегнат дейността на предприятието.

Управителните органи работят за развитието на дружеството. Те гарантират, че дружеството се отнася справедливо и честно и към други заинтересовани лица, включително служители, доставчици, клиенти и обществото като цяло. Управляващите предпочитат интереса на дружеството пред своя собствен интерес.

Запазва се поверителността на непубличната информация за дружеството, дори след като дадени лица вече не са членове на управителните органи.

К. Инициативи за защита правата на акционерите.

Правата на акционерите се защитават преди всичко чрез ефективно използване на ресурсите и отговорност за използването на тези ресурси. В Устава на дружеството е предвидено правото на акционерите да бъдат информирани по съществени корпоративни въпроси.

Л. Инициативи за връзки с инвеститорите.

Съгласно чл. 116г, ал.1 от ЗППЦК през август 2002 год. в "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД е създадена длъжността "Директор Правно обслужване и връзки с инвеститорите".

Директорът за връзки с инвеститорите поддържа непрекъснат диалог с инвеститорите, борсовите аналитици и финансовите издания. Той провежда активна програма за предоставяне на материали на пресата в установените от Закона срокове и друга информация, която популяризира името и дейността на дружеството. Директорът представя Доклад за дейността (отчет) за постигнатите от него резултати на Годишното общо събрание на акционерите.

Директорът за връзки с инвеститорите води и поддържа точни и пълни протоколи от заседанията на управителните органи във връзка с увеличаване на изгодата за акционерите и за дружеството като цяло. Той координира с управителните органи създаването на дневен ред на заседанията. Същият подава задължителните документи за разкриване на информация по ЗППЦК в сроковете,

определени от Закона, на Комисията по ценните книжа, Централния депозитар и Българската фондова борса.

Директорът поддържа регистри за информация съгласно ЗППЦК относно заявките за информация от акционерите, материалите за Общото събрание на акционерите, протоколи от заседанията на управителните органи, отчетите и информацията, изпратени до КЦК, ЦД и БФБ. Той подпомага Управителните органи на дружеството за вземането на решения по въпроси, свързани с текущата дейност, при стриктно спазване на законовите регламенти.

М. Инициативи за подобряване разкриването на информация.

В "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД е създадена програма, според която Управителните органи анализират резултатите от дейността на Дружеството. Програмата обръща специално внимание на изминалите събития, тяхното отражение и ако се очаква те да продължат, на бъдещото им въздействие върху отчетните резултати. Изработени са процедури, съгласно които Управителните органи проверяват годишните, тримесечните и текущите отчети, изисквани от ЗППЦК, за да се гарантира, че те са пълни, точни и своевременно представени.

Веднъж годишно Управителните органи извършват проверка и контрол на ефективното изпълнението на програмата за корпоративно управление. Извършва се както вътрешна проверка от страна на дружеството, така и проучване мнението на акционерите и другите заинтересовани лица. Управителните органи изготвят писмени отчети за изпълнението на програмата и предложените изменения и допълнения.

25. Важни събития, настъпили след годишното счетоводно приключване

Няма важни събития, настъпили след годишното счетоводно приключване, които следва да бъдат оповестени в настоящия отчет.

26. Заключение

В заключение следва да се посочи, че през 2008 година "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД продължава да повишава своята икономическа активност. За поредна година икономическите показатели са стабилни и дружеството реализира печалба. Показателно е запазването на положителните резултати, въпреки започналата и разрастваща се световна икономическа криза.

Стабилните положителни тенденции в развитието се потвърждават от позитивните изменения в основните икономически показатели:

- Произведените нормочасове нараснаха от 123 хил. н/ч през 2003 год. на 307 хил. н/ч през 2008 год.;

- Производителността на един нормен работник нарасна от 753 нормочаса през 2003 год. на 1 696 нормочаса през 2008 год.;
- Натоварването на нормените работници нарасна респективно от 51% през 2003 год. на 89% за 2008 година;
- Приходите от продажби на промишлена продукция (производителност) на едно лице от персонала нараснаха от 5 322 лева през 2003 год. на 47 729 лева през 2008 год.;
- Средномесечната заплата се увеличи от 253 лева през 2003 год. на 939 лева за 2008 година.

През 2009 година се предвижда тенденцията за нарастване на произвежданата продукция да се запази. Дългосрочната програма за развитие включва нарастване на производството в нормочасове до 2016 година средногодишно с около 12 на сто. Планираното средногодишно нарастване на приходите от продажби на продукция е близо 18 на сто. Разработеният **дългосрочен финансов план** предвижда на база постъпленията от производствената дейност да се покриват всички текущи разходи, да се погасяват натрупаните и разсрочени задължения, да се реализира дългосрочна и широкомащабна инвестиционна програма.

гр. Радомир
30.03.2009 година

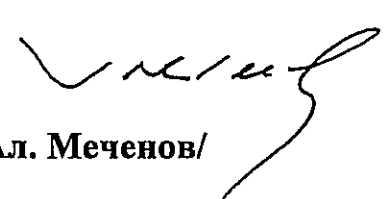
Директор "Финанси и планиране":

/В. Дрехарски/

Директор "Правно обслужване и връзки с инвеститорите":

/Р. Каменов/

УТВЪРДИЛ,
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР:

/Ал. Меченов/